

Využití didaktických prostředků k rozvoji jemné motoriky dětí předškolního věku

Nikola Zakopalová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikola Zakopalová**
Osobní číslo: **H16230**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Využití didaktických prostředků k rozvoji jemné motoriky dětí předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o motorickém vývoji dítěte.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na možnosti využití didaktických pomůcek a her v mateřské škole.
Zpracování projektu zaměřeného na rozvoj jemné motoriky dětí předškolního věku.
Ověření projektu ve vybrané mateřské škole.
Evaluace projektu a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Brooker, L., Blaise, M., & Edwards, S. (c2014). The Sage handbook of play and learning in early childhood. Los Angeles: Sage.

Horká, H., & Syslová, Z. (2011). Studie k předškolní pedagogice. Brno: Masarykova univerzita.

Oprailová, E. (2016). Předškolní pedagogika. Praha: Grada.

Podhájecká M., & Miňová M. (2011). Hra v předprimární edukácii. Zborník z vedecko-odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou. Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity.

Vyskotová, J., & Macháčková, K. (2013). Jemná motorika: vývoj, motorická kontrola, hodnocení a testování. Praha: Grada.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Barbora Petrů Puhrová
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

10. října 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 10. října 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 14.12.2018

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

²⁾ Vysoká škola nevyjádřila zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je aplikačního charakteru. Práce je zaměřena na rozvoj jemné motoriky u dětí předškolního věku prostřednictvím didaktických prostředků. Teoretická část vymezuje pojem didaktický prostředek a pojmy s ním spojené. Dále se zaměřuje na popis vývoje jemné motoriky dítěte. Cílem praktické části práce je vytvoření projektu na rozvoj jemné motoriky dětí předškolního věku prostřednictvím originální sady didaktických pomůcek. Tento projekt byl realizován a evaluován ve vybrané mateřské škole. Z výsledné evaluace projektu byla zpracována doporučení pro praxi v mateřské škole.

Klíčová slova: jemná motorika, rozvoj, úchopy, didaktický prostředek, didaktická pomůcka

ABSTRACT

This application bachelor's thesis deals with the development of fine motor skills in preschool children, using didactic tools. The theoretical part first defines didactic tools and related terms and then focuses on fine motor skills, including description of fine motor skills development from the neonatal period to preschool age. The goal of the research part is to design a project aiming to develop fine motor skills, using didactic tools created by the author of the thesis. The project was implemented and assessed in a specific nursery school. Based on the project assessment, recommendations for practical use at the nursery school were made.

Keywords: fine motor skills, development, grips, didactic tool, didactic aid

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Barboře Petřů Puhrové za odborné vedení, konzultace, cenné rady, ale také za ochotu a podnětné připomínky k mé bakalářské práci. Dále děkuji za vstřícnost paní ředitelce dané mateřské školy a dětem, které se mnou projekt absolvovaly.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY	13
1.1 VYMEZENÍ POJMU.....	13
1.2 KLASIFIKACE DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ	14
1.2.1 Materiální didaktické prostředky	15
1.2.1.1 Didaktická hračka	17
1.2.1.2 Funkce materiálních didaktických prostředků.....	17
1.2.1.3 Doporučení pro práci s materiálně didaktickými prostředky.....	17
1.2.2 Nemateriální didaktické prostředky	18
1.2.2.1 Didaktická hra.....	18
2 JEMNÁ MOTORIKA	20
2.1 DÍTĚ A POHYB	20
2.2 MOTORIKA	20
2.3 VÝVOJ JEMNÉ MOTORIKY	21
2.4 MANIPULACE	23
2.5 ÚCHOP.....	24
2.5.1 Druhy úchopů.....	25
2.5.1.1 Statické úchopy.....	25
2.5.1.2 Dynamické úchopy	28
2.5.2 Manipulační aktivity	28
2.5.3 Diagnostika jemné motoriky u dětí předškolního věku	29
2.5.4 Činnosti rozvíjející jemnou motoriku u dětí předškolního věku.....	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 PROJEKT „VYUŽITÍ DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ K ROZVOJI JEMNÉ MOTORIKY U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU “	32
4 REALIZACE PROJEKTU	33
4.1 PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	33
4.2 SUBJEKTY PROJEKTU	33
4.3 ČASOVÉ PARAMETRY	33
4.4 OBSAH PROJEKTU	34
4.4.1 Popis didaktických pomůcek.....	35
4.5 REALIZACE PROJEKTU	39
4.5.1 Den první.....	39
4.5.2 Den druhý.....	41
4.5.3 Den třetí.....	44
4.5.4 Den čtvrtý.....	46
4.5.5 Den pátý	48
4.5.6 Den šestý	49
5 EVALUACE PROJEKTU	51

5.1	EVALUACE OD ŘEDITELKY MATEŘSKÉ ŠKOLY	51
5.2	VLASTNÍ REFLEXE	53
5.3	SROVNÁNÍ EVALUACE OD ŘEDITELKY A VLASTNÍ REFLEXE	54
6	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	56
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58
	SEZNAM OBRÁZKŮ	60
	SEZNAM TABULEK.....	61
	SEZNAM PŘÍLOH.....	62

ÚVOD

Současná doba je ovlivněna rozmanitými moderními technologiemi. Je přirozené, že i děti předškolního věku jsou současnými trendy ovlivněny. Mnohdy děti mají přístup k mobilnímu telefonu či tabletu, které umí samy ovládat. Tento fakt zapříčiňuje, že děti tráví příliš času u zmíněných přístrojů, což vede k nedostatku pohybu. Je tedy logické, že by se měli pedagogové zabývat oblastí pohybového rozvoje dítěte. Pohyb se skládá z více složek, proto by měl být pohybový rozvoj dítěte komplexní. V mateřských školách je samozřejmě průběžně začleňovat pohybové aktivity, které se zaměřují na rozvoj hrubé motoriky. Ovšem často bývají opomíjené aktivity, které jsou spojeny s jemnou motorikou. Manipulační aktivity jsou v předškolním vzdělávání důležité, protože se promítají do běžného života. Mnohdy si neuvědomujeme, jak je pro dítě předškolního věku obtížné navléci korálek nebo zapnout zip. Z toho důvodu je potřeba poskytnout dětem prostor pro nacvičení běžných manipulačních aktivit. V současné době nastává okamžik, kdy je obtížné děti zaujmout. K zaujetí dětí nám mohou dopomoci dobře volené didaktické prostředky. Promyšlené zapojování didaktických prostředků do edukačního procesu může pozitivně přispět k rozvoji jemné motoriky. Právě k tomuto propojení budeme směřovat bakalářskou práci. Je pro nás důležité efektivně zapojit didaktické prostředky do výchovně- vzdělávacího procesu inovativním způsobem, čímž zatraktivníme oblast rozvoje jemné motoriky.

Začlenění didaktických prostředků do výchovně-vzdělávacího procesu úzce souvisí s aplikačním typem práce. Díky tomu se naskytuje šance proniknout do přímé pedagogické činnosti. Aplikační typ práce poskytuje prostor pro přímý kontakt s dětmi i s pedagogickými pracovníky v prostředí mateřské školy. Nastává příležitost aktivně se podílet na plánování a organizování programu s jasně stanoveným cílem.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Cílem teoretické části je vymezit pojem didaktický prostředek. Je to velmi obsáhlý pojem, který je nutno popsat, klasifikovat a aplikovat do předškolního vzdělávání. Dále se zaměříme na oblast jemné motoriky, která je nedílnou součástí výchovně-vzdělávacího procesu. Považujeme za nutné definovat jemnou motoriku a popsat její vývoj u dětí. Pozornost budeme věnovat i popisu jednotlivých úchopů.

Cílem praktické části je vytvořit projekt na rozvoj jemné motoriky, realizovat a ověřit projekt v mateřské škole. Zároveň budou do projektu začleněny předem vytvořené

didaktické prostředky. Na závěr projektu bude provedena evaluace a zpracováno doporučení pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY

Nedílnou součástí předškolního vzdělávání jsou didaktické prostředky, kterými zkvalitňujeme a především zefektivňujeme výukový proces. Těžko bychom hledali pedagoga, který by nevyužíval ve výchovně vzdělávacím procesu didaktické prostředky. Proto je důležité uvést základní informace o daném pojmu a aplikovat pojem do předškolního vzdělávání.

1.1 Vymezení pojmu

Pojem didaktické prostředky se vyskytuje v publikacích mnoha autorů z pedagogického oboru. Většinou se vyskytuje v publikacích o didaktice primárního vzdělávání nebo v obecných didaktikách. Autoři se v publikacích většinou odkazují na Maňáka, který ve své publikaci definuje didaktické prostředky následovně: „*Zahrnují všechny materiální předměty, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu*“ (Maňák, 1995, s. 50). Maňákova publikace je téměř čtvrt století stará, nicméně je důležité uvést počátky pojmu. Mnoho autorů, využívá právě Maňákovu definici až do dnešní doby a proto ji uvádíme i v bakalářské práci.

Podle Maňáka (1995) jde především o předměty, které v souvislosti s vyučovací metodou a organizační formou výuky napomáhají dosažení výchovně-vzdělávacích cílů. Dále uvádí, že didaktické prostředky vždy výuku doprovázely a zajišťovaly. Maňák (1995) také zmiňuje proměnu a vývoj didaktických prostředků. Uvádí, že se didaktické prostředky mění ve vztahu k aktuální úrovni civilizace.

Mezi další autory, kteří se zabývají didaktickými prostředky, uvádíme Kalhouse a Obsta. Autoři definují pojem následovně: „*V didaktice rozumíme prostředkem vše, čeho učitel a žáci mohou využít k dosažení výukových cílů*“ (Kalhous & Obst, 2009, s. 337). Dále uvádějí, že didaktickým prostředkem může být i metoda nebo forma výuky, ale také školní tabule nebo učebnice. Autoři si všimají různého charakteru zmíněných prostředků, proto rozdělují prostředky na materiální a nemateriální. O rozdělení didaktických prostředků budeme mluvit v další kapitole.

Dalším autorem, který se zabývá didaktickými prostředky, můžeme uvést Zlámala. Autor definuje didaktické prostředky následovně: „*Pod pojmem didaktické prostředky se rozumí všechny materiální i nemateriální prostředky, které významně přispívají k efektivnímu, funkčnímu a tvořivému průběhu edukačního procesu*“ (Zlámala, 2009, s.

146). Dle autora didaktické prostředky usnadňují dětem učení a doprovázejí celý edukační proces. Učitel má významnou roli v používání a využívání didaktických prostředků, musí proces zvládnout v rovině technické i v metodické (Zlámal, 2009).

1.2 Klasifikace didaktických prostředků

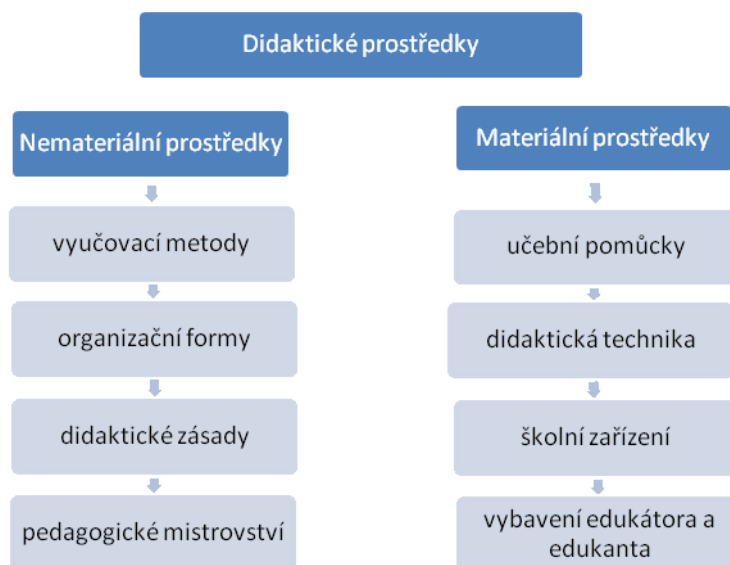
Jak jsme si mohli všimnout ve výše zmíněných definicích, didaktické prostředky jsou velice široký pojem. Didaktickými prostředky můžeme prakticky označit vše, co využíváme v edukačním procesu. Proto se zaměříme na jejich užší pojetí. Zmíněné publikace klasifikují didaktické prostředky na materiální a nemateriální didaktické prostředky. My se také přikláníme k této klasifikaci a budeme s ní dále pracovat. Uvedeme si příklady dvou typů didaktických prostředků a zaměříme se na didaktické prostředky, které můžeme využít v předškolním vzdělávání. Nejprve si uvedeme autory, kteří didaktické prostředky rozdělují na materiální a nemateriální, abychom podpořili naše tvrzení.

„Didaktické prostředky jsou tudíž všechny prostředky povahy materiální (např. reálné předměty, jevy, názorné pomůcky, tabule) a nemateriální (např. metody, organizační formy výuky), které přispívají k celkové efektivitě vyučovacího procesu a k dosažení výchovně-vzdělávacím cílům“ (Zormanová, 2014, s. 188). Autorka se ve své publikaci dále zabývá materiálními didaktickými prostředky, které začleňuje do didaktických prostředků.

Mezi další autory, kteří klasifikují didaktické prostředky, řadíme Průchu, uvádí jejich dělení na materiální a nemateriální. Jako příklad nemateriálních didaktických prostředků zmiňuje vyučovací metodu. Materiální didaktické prostředky označuje termínem učební (vyučovací) pomůcky (Průcha, 2017).

Podobně na dělení didaktických prostředků nahlíží i Janiš: *„V nejširším slova smyslu jsou didaktickými prostředky chápány všechny prostředky materiální povahy (např. reálné předměty, jevy, názorné pomůcky, tabule aj.) a nemateriální (např. metody, organizační formy výuky aj.) povahy, které přispívají k celkové efektivitě vyučovacího procesu“* (Janiš, 2006, s. 10).

Z výše uvedených citací vyplývá jasné rozdělení didaktických prostředků. Pro přehlednější klasifikaci uvádíme schéma didaktických prostředků, které výstižně rozděluje Dostál (2008).

Obrázek 1: Schéma didaktických prostředků

1.2.1 Materiální didaktické prostředky

Nyní se budeme zabývat pouze materiálními didaktickými prostředky, jejichž rozdělení jsme si popsali v předešlé kapitole. Materiální didaktické prostředky klasifikují Kalhous a Obst (2009). Autoři dělí materiální didaktické prostředky na učební pomůcky, technické výukové prostředky, organizační a reprografickou techniku, výukové prostory a jejich vybavení a nakonec vybavení učitele a žáka.

Pro naše účely si klasifikujeme pouze učební pomůcky, které jsou stěžejní v bakalářské práci.

„Učební pomůcky

1. Originální předměty a reálné skutečnosti:

a) přírodniny: v původním stavu (minerály, rostliny) nebo upravené (vycpaniny, lihové preparáty)

b) výtvořky a výrobky: v původním stavu (vzorky, přístroje, umělecká díla)

c) jevy a děje: fyzikální, chemické, biologické aj.

2. Zobrazení a znázornění předmětů a skutečností:

a) modely: statické, funkční, stavebnicové

b) *zobrazení: prezentovaná přímo (školní obrazy, fotografie) a prezentována pomocí didaktické techniky (statické, dynamické)*

c) *zvukové záznamy: magnetické, optické*

3. Textové pomůcky:

a) *učebnice: klasické, programované*

b) *pracovní materiály: pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh*

c) *doplňková a pomocná literatura: časopisy, encyklopedie*

4. Pořady a programy prezentované didaktickou technikou:

a) *pořady: diafonové, televizní, rozhlasové*

b) *programy: pro vyučovací stroje, výukové soustavy či počítače*

5. Speciální pomůcky:

- *žákovské experimentální soustavy*

- *pomůcky pro tělesnou výchovu“*

(Kalhous & Obst, 2009, s. 338)

Skalková ve své publikaci také řadí učební pomůcky mezi didaktické prostředky. Zároveň popisuje jejich základní funkce ve výchovně vzdělávacím procesu. „*Usnadňují proces učení žáků, pomáhají hlubšímu osvojování vědomostí a dovedností*“ (Skalková, 2007, s. 249).

Učebních pomůcek existuje mnoho a každá pomůcka má jiný stanovený účel. Z toho důvodu by měly být učební pomůcky zařazovány do výuky organizovaně a za konkrétním účelem.

Učitel volí správné didaktické pomůcky vzhledem:

„- *k cíli, který jeho vyučování sleduje*

- *k věku a psychickému vývoji žáků, jejich dosavadním zkušenostem a vědomostem*

- *k podmínkám realizace (vybavení třídy a školy) i zkušenostem a dovednostem učitele“*

(Skalková, 2007, s. 250)

1.2.1.1 Didaktická hračka

Z předešlých kapitol již víme, co jsou didaktické prostředky a jak se dělí. Je tedy na čase aplikovat tyto poznatky do předškolního vzdělávání. Učitelé v mateřských školách mohou využívat didaktické hračky, které spadají do materiálních didaktických prostředků. Předchozí tvrzení potvrzuje Suchánková (2014), která hračku označuje, jako materiální předmět, který by měl hru podněcovat.

Suchánková ve své publikaci zmiňuje i pojem didaktická hračka nebo didaktická pomůcka. „*Hračky a pomůcky, které označujeme jako didaktické, slouží k didaktickým hrám, tedy ke hrám, které mají vytyčeny konkrétní vzdělávací cíle*“ (Suchánková, 2014, s. 63).

Didaktické hračky mohou sloužit k podpoře mnoha specifických oblastí dítěte předškolního věku. Od rozvoje řeči až k rozvoji jemné i hrubé motoriky (Navrátilová & Petřů Puhrová, 2018).

1.2.1.2 Funkce materiálních didaktických prostředků

Základní funkce materiálních didaktických prostředků vycházejí ze skutečnosti, že „*člověk získává 80% informací zrakem, 12% informací sluchem, 5% informací hmatem a 3% ostatními smysly*“ (Kalhous & Obst, 2009, s. 337).

Petlák (2004) ve své publikaci uvádí obecné funkce materiálních didaktických prostředků. My jsme se však zaměřili na funkce, které můžeme aplikovat v předškolním vzdělávání. Petlák zastává názor, že pedagogové mají tendenci zužovat funkci materiálních didaktických prostředků, pouze na názornost. Ovšem existuje i více funkcí. Prvotní funkce materiálních didaktických prostředků by měla být **motivační**. Motivační funkci naplní didaktický prostředek, jakmile u dětí podmiňuje zájem a zpestří výchovně-vzdělávací proces. Příkladem další funkce může být funkce **formativní**. Formativní funkci prostředek splňuje právě tehdy, když děti s prostředky experimentují nebo je pozorují. Prostředky tak přispívají k rozvoji tvořivé činnosti a rozvoji myšlenkových operací. Pokud dítě při používání prostředků získává nové zručnosti nebo návyky, mluvíme o funkci **instrumentální**.

1.2.1.3 Doporučení pro práci s materiálně didaktickými prostředky

Práce s materiálními didaktickými prostředky vyžaduje určité zásady. Tyto zásady pomáhají pedagogům dodržovat stanovené didaktické strategie. Proto je uvádíme v baka-

lářské práci. Kalhous a Obst (2009) uvádí některá doporučení, jak by měl učitel pracovat s materiálními didaktickými prostředky. První zásada se zaměřuje na znalost didaktických prostředků. Učitel by měl znát didaktické prostředky, které využívá a měl by být seznámen s jejich používáním. S tím souvisí i následující zásada. Učitel by si měl ověřit práci s didaktickými prostředky dříve, než je použije. Samozřejmostí při používání prostředků je zajištění vhodných podmínek. Dále by měl učitel zajistit aktivitu dětí, například formou otázek. Děti by měly mít možnost experimentovat s prostředky, tudíž by měl učitel poskytnout dětem prostor pro objevování. Poslední důležitou zásadou je zásada bezpečnosti. Při používání materiálních didaktických prostředků je nutné, aby učitel dbal na dodržování bezpečnosti práce a uzpůsobil materiální didaktické prostředky pro děti předškolního věku.

1.2.2 Nemateriální didaktické prostředky

Autoři obecně mezi nemateriální didaktické prostředky řadí vyučovací metody, organizační formy a vyučovací zásady (Zormanová, 2014). Všechny uvedené prostředky jsou podrobně popsány v didaktikách pro pedagogické obory. Víme, že metody i organizační formy jsou neodmyslitelnou součástí každého vzdělávání a pedagog by se v nich měl dobře orientovat a efektivně je ve své práci používat. Proto je v bakalářské práci neuvádíme. Pro naše účely postačí, když si uvedeme specifickou metodu, která je v předškolním vzdělávání hojně využívána. Danou metodou je didaktická hra.

1.2.2.1 Didaktická hra

Maňák a Švec (2003) uvádí tři druhy metod: klasické výukové metody, aktivizující výukové metody a komplexní výukové metody. Didaktické hry zařazují do skupiny aktivizujících výukových metod. Didaktickou hru uvádíme v bakalářské práci z toho důvodu, že se při její realizaci mohou využívat didaktické pomůcky či hračky.

Hra obecně patří ke zcela přirozeným aktivitám dítěte předškolního věku, je pro dítě silnou motivací. Díky hře se dítě zapojuje do různých aktivit a činností. Didaktická hra by měla splňovat svůj účel a tím je rozvoj kognitivního potenciálu. Proto je důležité, aby učitel dobře promyslel danou didaktickou hru. (Šmelová & Prášilová, 2018).

Oprailová (2016) uvádí několik způsobů, jak didaktické hry můžeme nazývat například jako edukační hry nebo jednoduše hry s pravidly. Podle autorky jde o hry vytvořené za určitým záměrem, mají předem zvolený námět a závazná pravidla. Dále autorka doplňu-

je, že didaktické hry: „Vycházejí z určitého záměru a liší se podle toho, které konkrétní funkce u dítěte rozvíjejí“ (Opravilová, 2016, s. 87)

„Hru můžeme charakterizovat jako jednu ze základních forem činnosti, která děti baví. Je to dobrovolně volená aktivita, jejímž sekundárním produktem je učení“ (Pecina & Zormanová, 2009, s. 68). Pecina a Zormanová dále uvádějí význam didaktické hry, který spočívá v aktivizaci dítěte, rozvoji myšlení a poznávacích funkcí. Didaktické hry jsou podle autorů vhodné k naplňování klíčových kompetencí a zároveň mají vzdělávací i výchovný efekt. Didaktická hra je prostředkem k osvojování sociálních rolí a prostředkem prožívání.

Pecina a Zormanová (2009) dělí didaktické hry na **interakční, simulační a scénické hry**. Mezi interakční hry například zařazují svobodné hry, sportovní a skupinové hry. Do simulačních her patří hraní rolí, řešení případů, konfliktní hry a loutky. Scénické hry navazují na divadelní hry volně nebo úplně.

Didaktické hry mají i svá základní pravidla, která popisují Pecina a Zormanová (2009). Dle autorů existuje sedm pravidel, jak připravit kvalitní didaktickou hru. Základním pravidlem je stanovit cíl didaktické hry. Zajistit, aby děti byly na hru připravené, aby měly pro hru potřebné dovednosti či znalosti. Pedagog musí jasně zvolit pravidla didaktické hry. Stanovit vedoucího hry, přičemž vedoucí může být sám pedagog nebo některé z dětí. Hra musí mít jasně stanovené hodnocení a o hře bychom měli na závěr vést diskuzi. Samozřejmostí pro didaktickou hru je vhodné a připravené prostředí. Na závěr nesmíme zapomenout na časové parametry hry.

2 JEMNÁ MOTORIKA

Dříve, než uvedeme podrobný popis jemné motoriky, je důležité zmínit základní poznatky o celkovém pohybovém vývoji dítěte. Je všeobecně známo, že se dítě rodí s omezenou pohyblivostí. Jakmile se dítě narodí, neumí okamžitě chodit, jde o postupný vývoj, který trvá několik let. Vzhledem k tomu je nutno uvést, alespoň základní poznatky o samotném pohybu, následně přejdeme k motorice člověka a podrobněji se seznámíme s jemnou motorikou.

2.1 Dítě a pohyb

„Je na čase, aby teorie vzdělávání začala na pohyb nahlížet z nového úhlu. Obzvlášť v dětství jeho podstatu často nechápeme a množství pomýlených představ nás vede k opomíjení skutečné ušlechtilosti pohybu“ (Montessori, 2018, s. 135).

Montessori v knize popisuje, že je pohyb součástí celkové činnosti nervové soustavy a má hlubokou provázanost s rozvíjející se myslí. Je zapotřebí začlenit do života dítěte takové činnosti a hry, aby nedošlo k zanedbání jedné z částí jeho přirozeného vývoje. Pohyb podporuje mentální i duchovní růst, bez něhož nemůže existovat ani minimální pokrok. Pokud sledujeme vývoj dítěte, jasně vidíme, že k rozvoji mysli dochází prostřednictvím pohybů. Jedná se o cyklus, ve kterém je mysl a pohyb součástí téhož subjektu. (Montessori, 2018)

Pohyb patří mezi základní lidské projevy a jeho cílem nemusí být pouze přemístění v prostoru. Pohyb má více funkcí, například funkce komunikační, mezi které patří řeč nebo gesta. Dalšími funkcemi pohybu může být vyjádření emočních stavů nebo estetická funkce (Švestková, Angerová, Druga, Pfeiffer, & Votava, 2017).

2.2 Motorika

Pokud hovoříme o pohybu, musíme uvést základní pojmy s ním spojené. Jedná se například o pojem motorika, který popisuje Zelinková jako *„souhrn všech pohybů lidského těla, celkovou pohybovou schopnost organismu“* (Zelinková in Dvořáková, Kukačková, Lietavcová, Nádvorníková, & Svobodová, 2015).

Motorika hraje velmi důležitou roli ve vývoji dítěte. Děti se rodí s omezenou motorikou, ale postupem času se motorické dovednosti rychle vyvíjejí. Proto je důležité dítě pod-

porovat v pohybu již od útlého věku. Musíme mít na paměti, že vývoj každého dítěte je individuální. Určitá proměnlivost v oblasti motorických schopností je u dětí normální a rychlý nebo pomalý vývoj nemusí předurčovat konečnou úroveň motorického rozvoje (Keenan, Evans, & Crowley, 2016).

Motorika zahrnuje hrubé a jemné pohyby. Dělí se tedy na hrubou a jemnou motoriku. „*Hrubá motorika představuje celkový pohybový vývoj (chůze, běh, skoky, seskoky, přeskoky, lezení, přelézání, podlézání, chytání, házení, udržování rovnováhy, koordinace, zapamatování a napodobování pohybů)*“ (Dvořáková, Kukačková, Lietavcová, Nádvorníková, & Svobodová, 2015, s. 83).

Nyní se zaměříme na jemnou motoriku. Doležalová (2016) upozorňuje na důležitý předpoklad pro zvládnutí jemné motoriky. Tím je osvojení hrubé motoriky a koordinace smyslových orgánů. Jemnou motoriku Doležalová vymezuje, jako způsobilost manipulace s drobnými předměty. Jedná se o zručnost prstů a ruky.

K jemné motorice patří i manipulační aktivity, grafomotorika, logomotorika, oromotorika, mimika a vizuomotorika. Pojmy si jednotlivě popíšeme. Logomotorika a oromotorika spolu úzce souvisí. Oromotorika zahrnuje pohyby mluvních orgánů a uplatňuje se především při žvýkání a polykání. Logomotorika je vysvětlována jako pohybová aktivita mluvních orgánů při mluvené řeči. Vizuomotorika je určitá spolupráce rukou a očí. Mimika představuje pohyb obličejových svalů (Vyskotová & Macháčková, 2013).

Grafomotoriku popisujeme zvlášť, protože je v předškolním vzdělávání hojně rozvíjena. Učitelé v mateřských školách rozvíjejí grafomotoriku za pomoci různých pracovních listů. Doležalová definuje grafomotoriku jako „*soubor senzomotorických činností, které jedinec vykonává při kreslení a psaní*“ (Doležalová, 2016, s. 21). Jedná se o náročnou psychomotorickou činnost, která má počátek již od narození (Doležalová, 2016).

2.3 Vývoj jemné motoriky

V předchozích kapitolách jsme objasnili důležité pojmy z motorického vývoje dítěte. Nyní se budeme zabývat vývojem jemné motoriky. Zaměřili jsme se především na rozvoj jednotlivých úchopů.

Novorozenec (od narození do 28 dnů)

Novorozenci neudrží hlavičku a potřebují její podporu. Motorické projevy kojence mohou být cucání rukou nebo palce. Dále se u novorozenců může vyskytovat třes horních končetin při neklidu nebo úleku (Thorová, 2015).

Vyskotová a Macháčková (2013) zdůrazňují v tomto období tzv. reflexní úchop, protože úchop dítěte je reflexní. Například vložíme-li dítěti do rukou předmět, dokáže ho podržet reflexně nikoli úmyslně. V tomto období jsou tedy pohyby spontánní a reflexní. Zmíněný úchop sílí v prvních dvou měsících, následně slábne, až úplně vymizí.

Kojenec (od 1. měsíce do 1. roku)

Dítě se začíná opticky orientovat přibližně ve čtvrtém týdnu života. V dalších týdnech se dítě celkově pohybuje a pohyb přechází do tzv. postoje šermíře. Tento postoj můžeme vyložit jako snahu dítěte o uchopení toho, co vidí. Koordinaci ruka-ruka si dítě začíná tvořit asi v osmém týdnu života. U dítěte se objevuje souhra všech prstů na obou rukou. Jedním ze znaků přirozeného motorického vývoje kojence je, když si kojeneček začíná uvědomovat své ruce. Toto uvědomění nastává, když kojeneček prsty jedné ruky ohmatává druhou ruku těsně před obličejem. Ve čtvrtém měsíci dítě postupně uvolňuje sevření ruky a objevuje se vědomý úchop. Po necelém měsíci po vědomém úchopu dítě začíná uchopovat předměty do celé dlaně. Další novou formou úchopu je pro kojence tzv. pinzetový úchop, který vzniká oddělením palce a ukazováčku od ostatních prstů (Vyskotová & Macháčková, 2013).

Batole (od 1 do 3 let)

V tomto období dítě začíná smysluplně manipulovat s předměty a osamostatňuje se. Manipulace se stává přesnější, dítě dokáže postupně pouštět předměty z ruky. Po prvním roce dítě umí házet předměty kolem sebe. Prozatímni motorické dovednosti dítě uplatňuje při hře i při běžných denních aktivitách. Hra přispívá k celkovému rozvoji motoriky. Dítě například dokáže vkládat malé předměty do nádoby a vyndávat je ven nebo jíst za pomoci prstů. U dítěte zaznamenáváme i pokroky v sebeobsluze. Dítě dokáže samo pít z láhve, a přitom je schopno přizpůsobovat sílu stisku. Kolem druhého roku se dítě učí zacházet se lžící, drží samo hrnek a také si osvojuje základy oblékání (Vyskotová & Macháčková, 2013).

Mezi prvním a druhým rokem jdou u batolete pozorovat počátky grafomotorického vývoje, dítě například drží pastelku. K držení pastelky však nepoužívá klasický úchop, ale úchop dlaňový. Dítě zvládá špetkový úchop kolem druhého roku, kdy dovede navlékat velké korále nebo jíst správně lžící. Postupně se rozvíjejí grafomotorické dovednosti, kdy dítě již nedrží pastelku dlaňovým úchopem, ale uchopuje ji třemi prsty. V tomto období je dobré všimnout si, které ruce dává dítě přednost. Jde o tzv. lateralitu. „*Jedná se o přednostní užívání jednoho z párových orgánů pohybového či smyslového ústrojí*“ (Vyskotová & Macháčková, 2013, s. 32).

Období předškolního věku (od 3 do 6-7 let)

V tomto období dochází ke zpomalování vývoje. Psychomotorický vývoj je sice pomalejší, ale plynulejší. Postupně dozrávají motorické funkce horních končetin. Ve třech letech dochází u dítěte k větší samostatnosti, objevování a učení se novým dovednostem. Postupně dozrávají funkce mozečku, což způsobuje zlepšení koordinace. To se projevuje u sebeobslužných činností, kdy se dítě dokáže nakrmit, obléct nebo svlékat části oděvu (Vyskotová & Macháčková, 2013).

Stále dochází k rozvoji grafomotorických dovedností, předškolní období je považováno za zlatý věk dětské kresby. Z počátku jsou dětské kresby spíše náčrty. Dítě se snaží vystihnout hlavní obrys předmětu. V kresbě dítě zvýrazňuje detail, který považuje za důležitý. Postupně se kresba zdokonaluje a děti si mohou vytvářet svůj osobitý styl (Thorová, 2015).

Je důležité si uvědomit, že dítě v pěti letech by mělo správně držet psací náčiní. V šesti i v sedmi letech umí dítě řezat pilkou nebo začíná šít jehlou. Vývoj u chlapců a dívek v období předškolního věku není stejný. Dívky bývají mírně pokročilejší, mají lepší řečové funkce. U chlapců jsou rozvinutější jiné oblasti, například orientace v prostoru (Vyskotová & Macháčková, 2013).

2.4 Manipulace

Manipulace je manuální činnost, při které zacházíme s určitými předměty. „*Jedná se o schopnost uskutečňovat koordinačně složité pohyby, rychle si je osvojovat a podle měnících se podmínek modifikovat*“ (Vyskotová & Macháčková, 2013, s. 10).

Zahrnuje pohyby jednotlivých oblastí ruky. Formy manipulace se prolínají podle dané potřeby. K formám manipulace patří typy úchopů, úderů a tlaku prsty nebo dlaní. Manipulaci můžeme rozdělit na činnosti monomanuální, kdy zapojujeme pouze jednu ruku a bimanuální, kdy zapojujeme obě ruce. U většiny činností používáme obě ruce. V případě že zapojujeme při manipulaci ústa, mluvíme o oropulaci. Pokud zapojujeme dolní končetiny, mluvíme o pedipulaci. (Vyskotová & Macháčková, 2013)

Vyskotová a Macháčková (2013) popisují u manipulace s předměty dvě složky. První složka se nazývá **přenosová** neboli transportní komponenta. V knize je popisována, jako natáhnutí končetiny k určitému předmětu. Tento pohyb se děje rychle a automaticky. Končetina se již předem připravuje na uchopení předmětu a přizpůsobí se jeho tvaru. Tato fáze je ovlivněna vědomostmi a zkušenostmi o vlastnostech předmětu. Druhou složkou je **manipulační** komponenta. Je pomalejší a je závislá na zrakové kontrole z toho důvodu, že při zrakové kontrole dochází ke konečnému nastavení pozice končetiny a prstů. Orientace končetiny se proměňuje zároveň s tím, co se s předmětem bude dělat.

Před samotnou manipulací musíme splnit několik podmínek:

- 1) Nejprve musíme lokalizovat objekt v prostoru
- 2) Následně stabilizujeme tělo během náprahu
- 3) Přesouváme paže v prostoru směrem k objektu
- 4) Uchopíme objekt

Po splnění všech podmínek můžeme začít manipulovat s objektem

(Vyskotová & Macháčková, 2013).

2.5 Úchop

Úchopy jsou formou i podmínkou manipulace. Úchop můžeme chápat jako aktivní dotyk rukou na předmět použitím hmatu s cílem udržet předmět. Proces úchopu rozděluje Vyskotová a Macháčková (2013) do několika fází popsaných níže.

Fáze přípravná: v této fázi se jedinec připravuje na daný úkon. Například zvažuje hmotnost, objemnost nebo umístění objektu. Jakmile osoba zhodnotí tyto vlastnosti, pokračuje přípravou pro překonání podmínek a posunutím těla do nejvýhodnější pozice. Přípravná fáze se dále dělí na dílčí úseky. Na úsek orientace, přiblížení a vlastní prepozice.

Fáze úchopu a manipulace: fáze začíná uchopením předmětu a jeho upevněním. Poté nastává manipulace s předmětem. Během této fáze dochází k dostatečně silnému svalovému napětí, které je ovlivněno například uchopením předmětu, ale i pohyby nezbytnými pro manipulaci a udržení rovnováhy.

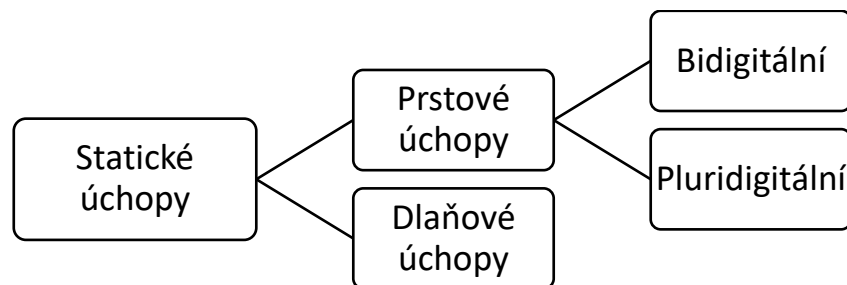
Fáze uvolnění: v této fázi dochází k odložení předmětu a oddálení ruky.

2.5.1 Druhy úchopů

Úchopy Vyskotová a Macháčková (2013) dělí do pěti kategorií. Na statické úchopy, dynamické úchopy, úchopy pomocí nohou, úchopy pomocí úst, náhradní úchopy. V dalších kapitolách popisujeme pouze první čtyři druhy úchopů. Tyto úchopy jsou stěžejní v oblasti rozvoje jemné motoriky u dětí předškolního věku.

2.5.1.1 Statické úchopy

„Statické (izometrické) úchopy slouží k udržení objektu nebo subjektu v žádané pozici v prostoru“ (Vyskotová & Macháčková, 2013, s. 57). Nyní si uvedeme základní dělení statických úchopů. Pro jednoduchou orientaci, jsme vytvořili grafické dělení statických úchopů.

Obrázek 2: Dělení statických úchopů

Jak vidíme v grafickém znázornění, statické úchopy dělíme na prstové a dlaňové. Dělení vzniklo na základě toho, která část ruky je při úchopu využívána. V případě prstových úchopů využíváme prsty a u dlaňových úchopů využíváme dlaň. Prstový úchop se dále dělí podle počtu angažovaných prstů na bidigitální a pluridigitální. Bidigitální úchop je mezi palcem a ukazovákem, je přesný a precizní. Pluridigitální úchop je úchop pomocí palce společně s dalšími prsty. Při úchopu používáme nejméně dva prsty a dělí se podle

angažovanosti prstů. Dlaňové úchopy jsou takové úchopy, které při manipulaci využívají dlaň a prsty (Vyskotová & Macháčková, 2013).

Na základě poznatku Vyskotové a Macháčkové (2013) jsme vytvořili stručné popisy jednotlivých úchopů. V následujících tabulkách můžeme vidět přehled bidigitálních úchopů (viz Tabulka 1), pluridigitálních úchopů (viz Tabulka 2) i dlaňových úchopů (viz Tabulka 3).

Tabulka 1: Dělení bidigitálních úchopů

Název úchopu	Popis úchopu
s terminální opozicí palce	Konečky prstů nebo nehtů se dotýkají předmětu.
se subterminální opozicí palce	Při úchopu se používají bříška palce, ukazováku nebo prostředníku.
se subterminálně-laterální opozicí palce tzv. „klíčový“	Využíváme bříško palce a radiální hranu ukazováku, palec se opírá o distální nebo o střední článek ukazováku.
interdigitálnělatero-laterální tzv. „cigaretový“	Při úchopu využíváme libovolné dva sousední prsty. U tohoto druhu úchopu nevyužíváme palec. Nejčastěji používáme ukazovák a prostředník.

Tabulka 2: Dělení pluridigitálních úchopů

Název úchopu	Popis úchopu
Tridigitální	Probíhá mezi třemi prsty, palcem, ukazovákem a prostředníkem. Úchop je využíván v běžných denních aktivitách. Je stabilnější než úchop se dvěma prsty.
Tetradigitální	Při úchopu dochází k většímu rozpětí prstů, proto je využíván při uchopování větších předmětů. Vzniká za pomoci palce a dalších tří prstů. Bříška prstů se dotýkají objektu a tlačí proti boční stěně dalšího prstu.
s kontaktem bočních částí	Úchop má větší kontaktní plochu. Zahrnuje dlaňovou plo-

bříšek prstů	chu prvního článku palce, ukazováku a prostředníku.
Tetradigitální s využitím kontaktu bříšek palce, ukazováku, prostředníku a prsteníku	Palec tlačí předmět proti ukazováku, prostředníku a prsteníku. Ukazovák, prostředník a prsteník jsou většinou více rozpínány.
Pentadigitální	Využívá všech pět prstů. Slouží k manipulaci s různě velkými předměty.
Plochý pentadigitální	Prsty jsou v roztažené poloze. Palec je v retropozici a extenzi naproti malíčku.

Tabulka 3: Dělení dlaňových úchopů

Název úchopu	Popis úchopu
Digitopalmární	Předmět je držen mezi prsty a dlaní. Při úchopu nepoužíváme palec. Úchop používáme při manipulaci s předměty o průměru 4 centimetrů.
Plný dlaňový	Úchop s využitím všech prstů a dlaně. Používá se při držení těžkých, dlouhých předmětů.
Cylindrický dlaňový	Při úchopu jsou zapojeny všechny prsty, které pevně drží předmět.
Sférický dlaňový	Používáme tři, čtyři nebo pět prstů, dlaň a předloktí. Používá se při manipulaci s kulovitými předměty.
Sférický pentadigitální	Prsty i dlaň uchopují předmět, přičemž palec je v přímé opozici k malíku.
Symetrický	Při manipulaci jsou předměty drženy pevně v dlaní a palec s ostatními prsty pomáhají při úchopu. Jedná se o úchop, který „prodlužuje“ předloktí.
Úchopy užitkové	Ruce při úchopu slouží jako pracovní nástroj. Obě dlaně dáme k sobě, prsty držíme pevně u sebe a mírně dlaně i prsty pokrčíme

	tak, aby z dlaní vznikla „miska“.
Háčkový	Předmět je pověšen na jednom nebo více prstech. Můžeme použít i všechny prsty naráz kromě palce, tento úchop se používá při nošení tašek nebo kufrů.

2.5.1.2 Dynamické úchopy

Tento typ úchopu se vždy používá při manipulaci s prsty a drženým předmětem. Předmět držíme, ale využíváme i další přesné a precizní motorické úkony. K dynamickému úchopu můžeme zařadit aktivity, jako je lusknutí prstu nebo roztáčení káči. Aktivity vykonávané tímto typem úchopu mohou být jednoduché, ale i složité. Příkladem složitější manipulace může být rozprašování sprejem nebo stříhání nůžkami, což je v mateřských školách velice běžné. Musíme si však uvědomit, že při manipulačních aktivitách provádí každý prst různé úkoly. Palec, ukazovák a prostředník provádějí jemné pohyby, zatímco prsténíček a malíček mají stabilizační roli (Vyskotová & Macháčková, 2013).

Úchopy nemusíme vždy provádět pomocí horních končetin, jak jsme si popsali výše. Úchopy můžeme provádět i pomocí nohou. Dochází tak k procvičení klenby nohy. Při úchopu můžeme použít obě nebo jen jednu nohu. Jakmile použijeme jednu nohu, mluvíme o monopedální pedipulaci, při použití obou nohou mluvíme o bipedální pedipulaci (Vyskotová & Macháčková, 2013).

Jak již víme z definice jemné motoriky, spadá do její oblasti i oromotoriku (pohyby mluvních orgánů). Proto se zabýváme i úchopy pomocí ústy a tyto pohyby souvisejí převážně s jídlom a polykáním. Uchopovat můžeme pomocí rtů nebo zubů, v případě, že nám není umožněno použít ruce. V předškolním vzdělávání je trénink uchopování ústy součástí logopedické prevence (Vyskotová & Macháčková, 2013).

2.5.2 Manipulační aktivity

V předchozích podkapitolách byly nastíněny různé druhy úchopů. Tyto informace byly zapotřebí z důvodu využívání množství kombinací úchopů při manipulačních aktivitách. Manipulační aktivity dělíme do tří kategorií, které uvádí Vyskotová a Macháčková (2013).

Monomanuální manipulační aktivity jsou prováděny za pomoci jedné ruky. Aktivity provádíme při běžných činnostech, jako je čištění zubů.

Bimanuální manipulační aktivity jsou prováděny oběma rukama v asymetrických nebo symetrických úkonech. Také jsou prováděny v běžných denních činnostech, jako je oblékání oděvu, zavazování tkaniček nebo při stolních hrách.

Kombinované manipulační aktivity jsou aktivity vyžadující použití horních i dolních končetin nebo zapojení jiných částí těla. Takovou souhru můžeme použít při hře na klavír.

K manipulačním aktivitám přirozeně patří i údery a tlačení. Vyskotová a Macháčková (2013) rozlišují různé druhy úchopů: úchopy prsty, dlaní, pěstí i kopy nohou. Při úderech je přirozeně nutná síla, přesnost i koordinace.

2.5.3 Diagnostika jemné motoriky u dětí předškolního věku

Otevřelová (2016) ve své knize zdůrazňuje důležitost motoriky jako podstatný zdroj informací ohledně správného vývoje dítěte. U dítěte předškolního věku můžeme sledovat grafomotorický vývoj, sezení u stolu, správné držení příboru nebo tužky. Pro úspěšný vstup na základní školu jsou tyto motorické funkce nezbytné. Dále Otevřelová (2016) uvádí, že dítě v předškolním věku zdokonaluje své pohyby. Zlepšení koordinace může dítě dosáhnout pouze za předpokladu zvládnutí hrubé motoriky. Učitelky v mateřských školách mají k diagnostice motorických dovedností nepřeborné množství příležitostí. Stačí dítě chvíli pozorovat při hře s kostkami, při chůzi nebo při kresbě. „*Sledujeme, do jaké míry jsou pohyby dítěte harmonické, plynulé a koordinované*“ (Otevřelová, 2016, s. 116).

„*Jemná motorika ruky se stará o spolupráci prstů. Drobné svaly se postupně zdokonalují prostřednictvím opakované manipulace s drobnými předměty*“ (Otevřelová, 2016, s. 117).

Bednářová a Šmardová (2015) se ve své knize zabývají diagnostikou dítěte předškolního věku. Diagnostiku rozčlenily do několika oblastí, my se však zabýváme pouze diagnostikou jemné motoriky. V této oblasti pozorují čtyři základní činnosti doplněné o věk dítěte, ve kterém by mělo činnost zvládnout. Jako první zvolily manipulaci s drobnými předměty (navlékání korálků na šňůrku). Tuto činnost by mělo zvládnout dítě mezi 3. až 4. rokem života. Další činností je stříhání a otevírání dlaně postupně po jednom prstu,

což by dítě mělo zvládat ve 4 letech. Poslední činnost má dítě zvládnout v pěti letech, mělo by se dotknout bříškem každého prstu na ruce bříškem palce.

2.5.4 Činnosti rozvíjející jemnou motoriku u dětí předškolního věku

Doležalová (2016) ve své knize popisuje své návrhy činností, při kterých procvičujeme jemnou motoriku u dětí předškolního věku. Dítě nejdříve rozvíjíme v oblasti velkých pohybů, poté učíme manipulovat dítě s velkými předměty a teprve až zvládne danou úroveň manipulace, můžeme přejít k menším předmětům. Vše je postupný vývoj a nemůžeme tento postup urychlit. S dětmi předškolního věku musíme provádět cvičení prstů, dlaní a špetky. Tato cvičení jsou důležitá pro přípravu ruky na správné úchopy. Musíme si však uvědomit, že děti nemají ukončenou osifikaci drobných kůstek ruky. Proto nemůžeme u dětí očekávat dostatečnou koordinaci drobných svalů ruky, ruky a oka.

Dítě bývá často příliš soustředěné na činnosti týkající se jemných motorických úkonů. Pro odstranění napětí těla dítěte Doležalová (2016) doporučuje následující uvolnění. Nejprve uvolníme celé tělo chůzí například chůze do rytmu písně. Následně uvolňujeme klouby a svaly paží. Dále postupujeme od ramenních kloubů, přes uvolňování loktů a zápěstí.

Doležalová (2016) popisuje cvičení dlaní, prstů a špetky, kterými dokážeme formovat jemnou motoriku. Při cvičeních musíme dbát na věk dítěte a snažíme se uvolnit svaly a klouby celého těla. Postupně uvolňujeme svaly a klouby paží a rukou. Při **cvičení dlaní** můžeme využít modelovací hmotu, nabírání sypkého nebo drobného materiálu. Různá cvičení s drobným náčiním, kutálení, házení nebo mačkání papíru, také vede k procvičení dlaní. Pro **cvičení prstů** můžeme s dětmi promíchávat různé materiály, manipulovat s kolíčky, stříhat nůžkami nebo malovat prstovými barvami. Posledním cvičením je **cvičení špetky**, kdy s dětmi můžeme trhat těsto, protahovat provázky otvorem, šroubovat nebo odšroubovávat uzávěr láhve. Převážná část zmíněných činností se vyskytuje i v praktické části bakalářské práce, proto považujeme za důležité zmínit se o činnostech i v teoretické části.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 PROJEKT „VYUŽITÍ DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ K ROZVOJI JEMNÉ MOTORIKY U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU“

Praktická část této bakalářské práce je aplikačního typu. Zabývá se vytvořením projektu na rozvoj jemné motoriky dětí předškolního věku a jeho aplikací ve vybrané mateřské škole. Projekt se zabývá i využitím didaktických prostředků právě v souvislosti s jemnou motorikou. Vymyslela jsem a vytvořila didaktické pomůcky, které přispívají k rozvoji jemné motoriky. Zároveň jsem pro děti sestavila program a dané didaktické pomůcky jsem do programu začlenila. Dále se v praktické části věnuji závěrečnému zhodnocení projektu a vypracování doporučení pro praxi. Název projektu „Využití didaktických prostředků k rozvoji jemné motoriky u dětí předškolního věku“ jsem zvolila v návaznosti na vzdělávací obsah projektu.

Zdůvodnění potřeby projektu

Projekt jsem vytvořila na základě předchozích zkušeností z praxe v mateřské škole a z poznatků ze svého života. V běžných mateřských školách se klade příliš velký důraz na rozvoj hrubé motoriky. Jemná motorika se v mateřských školách procvičuje především před prací s psacím náčiním. Myslím, že příležitostí v mateřských školách pro rozvoj jemné motoriky není tolik, kolik by bylo potřeba. Proto jsem vytvořila projekt právě na dané téma. Snažila jsem se volit pro děti atraktivní hry, vše začlenit do běžných témat v mateřské škole a připojit i vlastní návrhy na didaktické pomůcky. Toto propojení mě utvrdilo v přesvědčení, že rozvoj jemné motoriky lze začlenit do běžných integrovaných bloků v mateřské škole a nemusí se vymezovat zvláštní místo pro dotyčnou oblast. Vytvořenými didaktickými pomůckami jsem chtěla dokázat, že si i běžný pedagog může vyrobit vlastní didaktické pomůcky. Pomůcky nemusejí být komplikované, zato musejí děti upoutat a naplnit stanovený cíl. Všechny tyto parametry pedagog dokáže splnit. Proto je projekt přínosný nejen pro děti předškolního věku, ale i pro pedagogy.

Cíle projektu

Hlavním cílem projektu je rozvíjet u dětí jemnou motoriku prostřednictvím didaktických prostředků. Mezi dílčí cíle řadíme rozvoj jednotlivých úchopů a rozvoj grafomotoriky.

4 REALIZACE PROJEKTU

4.1 Prostředí mateřské školy

Projekt byl realizován v menší mateřské škole ve Zlínském kraji. Budova má dvě patra. V každém patře je jedna třída s potřebným zázemím. Třída se staršími dětmi, kde jsem realizovala projekt, byla v prvním patře. Prostor třídy byl velice jednoduchý. Třída má půdorys obdélníkového tvaru a je rozdělena na tři části. Jednu část tvoří prostor se stolečky, kde děti stolují a zároveň využívají prostor k pracovním činnostem. Uprostřed je prostor s kobercem a klavírem. Poslední část tvoří odpočinková místnost, která je oddělena posuvnými dveřmi. Součástí třídy je i umývárna, šatna a kuchyň. Pro účely projektu jsem využívala část se stolečky i část s kobercem a klavírem.

4.2 Subjekty projektu

Pro realizaci byla vybrána třída starších dětí. Ve třídě je zapsáno 26 dětí ve věkovém rozmezí od čtyř do sedmi let. Ve věku sedmi let, bylo přítomno pouze jedno dítě. Všechny děti jsou pohybově zdatné a mají tendenci se zapojovat do pohybových aktivit.

Ve třídě bylo vždy alespoň 15 dětí. Děti byly samostatné a s každým úkolem si poradily bez větších obtíží. Nebály se pomáhat jeden druhému, bylo patrné, že jsou k takovému chování v mateřské škole vedeni. Skupina dětí byla komunikativní a ihned po seznámení se děti zapojovaly do konverzace. Domnívám se, že jejich sociální dovednosti jsou na vysoké úrovni. U žádného dítěte se neprojevíly závažné motorické problémy. Do projektu byly záměrně zapojeny všechny děti, protože je nutné rozvíjet jemnou motoriku u všech dětí v mateřské škole.

4.3 Časové parametry

První den jsem se seznamovala s dětmi a prostředím mateřské školy. Po seznamovacím dnu probíhala realizace projektu, která proběhla v šesti dnech. Projekt byl uskutečňován vždy v době řízené činnosti v dopoledních hodinách. Jednotlivé výstupy měly trvání v rozmezí od 30 minut do 45 minut.

4.4 Obsah projektu

V následující tabulce popisují stručný přehled didaktických strategií. Uvádím témata jednotlivých výstupů, cíle, organizační formy a metody, které byly využity. Tabulka slouží pouze pro jednodušší orientaci. Vše podrobněji vysvětluji v kapitole, kde se zabývám realizací projektu. Záměrně jsem do tabulky neuváděla pomůcky a prostředky. Součástí mého projektu bylo vytvoření vlastních didaktických pomůcek. Didaktickými pomůckami se zabývám v následující podkapitole. Kde je vždy vložena fotografie didaktické pomůcky a doplněna o popis.

Tabulka 4: Obsah projektu

Téma	Cíle	Organizační forma	Metody
Zima	Podpořit cylindrický dlaňový úchop. Rozvíjet přesnou manipulaci s papírem. Rozvíjet spolupráci dětí.	Řízená činnost	Rozhovor, nácvik pohybových a pracovních dovedností, grafické a výtvarné činnosti.
Zimní sporty	Rozvíjet pohybové schopnosti dětí. Upevnit správný pinzetový úchop. Procvičit různé druhy úchopů: dlaňový, symetrický, plochý pentadigitální.	Vzdělávací centra aktivit	Nácvik pohybových a pracovních dovedností, grafické a výtvarné činnosti, didaktická hra.
Lidské tělo	Naučit pojmenovat části těla. Procvičit pinzetový úchop. Procvičit plochý pentadigitální úchop.	Řízená činnost	Nácvik pohybových a pracovních dovedností, grafické a výtvarné činnosti, didaktická hra.

Bezpečnost	Nacvičit manipulaci s malými předměty. Procvičit špetkový úchop.	Skupinové vyučování	Diskuze, předvádění, nácvik pohybových a pracovních dovedností.
Zdravá strava	Rozvíjet pinzetový úchop. Rozvíjet špetkový úchop. Podpořit manipulaci s nůžkami.	Řízená činnost	Diskuze, grafické a výtvarné činnosti, nácvik pohybových a pracovních činností.
Tvořivé hraní	Rozvíjet pinzetový úchop. Podpořit správný špetkový úchop. Podpořit manipulaci s malými předměty.	Skupinové vyučování	Rozhovor, nácvik pohybových a pracovních činností, hra.

4.4.1 Popis didaktických pomůcek

Název: Barevný sněhulák

Cíl: Podpořit cylindrický dlaňový úchop, rozvíjet zrakové a hmatové vnímání.

Materiál: Karton, kartonové trubice, tvrdý bílý papír, plyšové kuličky, stužka.

Popis: Pomůcka se skládá ze základní desky, na které je upevněna dlouhá kartonová trubice. Trubice má mnohem užší průměr než části trubice, ze kterých se skládá tělo sněhuláka. Děti si vyberou hlavu sněhuláka a podle barev, které má sněhulák uvnitř hrnce, poskládají tělo. Jak můžeme vidět na obrázku, sněhulák má v hrnci růžovou a fialovou barvu. Děti tedy najdou části těla, které mají knoflíky ze stejné barvy a poskládají sněhuláka.

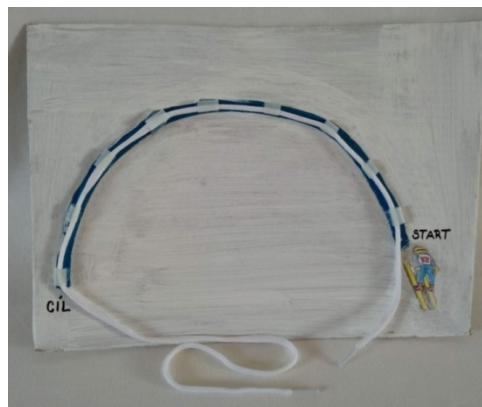
Obrázek 3: Barevný sněhulák

Název: Skokan

Cíl: Rozvíjet pinzetový úchop.

Materiál: Karton, plastová brčka, papír, tkanička

Popis: Na kartonu jsou připevněny různě dlouhé kusy brček. Dítě provléká tkaničku jednotlivými částmi brčka. Pomůcka může mít více variant.

Obrázek 4: Skokan

Název: Vyšívaná čepice

Cíl: Rozvíjet špetkový úchop.

Materiál: Karton, látka, chlupaté drátky

Popis: Karton ve tvaru čepice má na okrajích otvory, kterými děti provlékají chlupaté drátky. Drátky na zadní části čepice zatočí do sebe, tak aby drátky byly dostatečně napnuty.

Obrázek 5: Vyšívaná čepice

Název: Lidské tělo

Cíl: Podpořit manipulaci s malými předměty.

Materiál: Karton, barvy, dřevěné kolíčky

Popis: Na kartonu je znázorněna postava v životní velikosti. Každá část je opatřena dřevěným kolíčkem, který usnadňuje manipulaci s jednotlivými částmi. Děti tak mohou poskládat celé lidské tělo. Obličej postavy je sestaven z odnímatelných částí. Děti si tak mohou vytvořit vlastní části obličeje a poskládat dle svého uvážení.

Obrázek 6: Lidské tělo

Obuv ve spodní části je vybavena tkaničkami, které si děti mohou sami zavázat.

Název: Zdravý a nezdravý zub

Cíl: Rozvíjet tridigitální úchop

Materiál: Karton, papír, závity od PET lahví, víčka od PET lahví.

Popis: Na kartonu jsou znázorněny zuby. Jeden zub je zdravý bez kazu a druhý zub

má kaz. Děti mají k dispozici víčka, na kterých jsou různé potraviny. Nejprve rozdělí potraviny na dvě skupiny. Potraviny, které zubům škodí a potraviny, které jsou pro zuby prospěšné. Zde by měl zakročit pedagog a nejprve si s dětmi popsat dané potraviny a přivést děti na důvod, proč jsou pro nás škodlivé nebo prospěšné. Jakmile mají děti potraviny rozděleny, jednoduše zašroubují víčka na závit.

Obrázek 7: Zdravý a nezdravý zub

Název: Ústa

Cíl: Rozvíjet pinzetový úchop.

Materiál: Karton, papír, dřevěné kolíčky, dřevěná kolečka.

Popis: Dítě vkládá dřevěné kolíčky do otvorů, tak aby zaplnilo celá ústa.

Obrázek 9: Ústa (bez zubů)

Obrázek 8: Ústa (se zuby)

Název: Kruh zdraví

Cíl: Rozvíjet úchop se subterminální opozicí palce.

Materiál: Karton, kolíčky na prádlo, papír.

Popis: Děti připínají dřevěné kolíčky s obrázky na kruhovou podložku. Pomůcka má více variant. Děti mohou kolíčky připínat na podložku dle barvy nebo druhu dané potraviny.

Obrázek 10: Kruh zdraví

Název: Barevná krabice

Cíl: Rozvíjet pinzetový úchop, rozvíjet úchop se subterminální opozicí palce, podpořit manipulaci s malými předměty.

Materiál: Kartonová krabice, kolíčky na prádlo, papír, plyšové kuličky, pěnové krychle, provázek.

Popis: Krabice se skládá ze tří částí. V první části děti mohou připínat kolíčky

na tvrdý papír. Například připínají růžový kolíček na růžovou barvu znázorněnou na papíře. V druhé části děti vkládají plyšové kuličky za pomoci kolíčku na prádlo, na příslušnou barvu ve střední části krabice. Ve třetí části děti navlékají pěnové krychle na provázek.

Obrázek 11: Barevná krabice

4.5 Realizace projektu

Projekt byl realizován v šesti dnech. Jednotlivé dny jsou popsány níže. Téma jsem volila na základě školního vzdělávacího programu, který mi poskytla paní ředitelka. Nahlédla jsem do vzdělávacího obsahu a našla dané období, ve kterém jsem program plánovala realizovat. Program spadal do integrovaného bloku s názvem Zima. Zvolila jsem si vždy základní cíle, které jsem se snažila v průběhu programu naplnit. Dále jsem se zaměřila na organizační formy a metody. Součástí každého dne bylo představení a využití nové didaktické pomůcky. Všechny didaktické pomůcky jsou popsány v předchozí kapitole. V příložených tabulkách uvádím název didaktické pomůcky tučně. Následně se věnuji podrobnému popisu průběhu jednotlivých dnů.

4.5.1 Den první

Tabulka 5: Zima

Téma	Zima
Cíle	Podpořit cylindrický dlaňový úchop. Rozvíjet přesnou manipulaci s papírem. Rozvíjet spolupráci dětí.
Kompetence	Dítě zvládá cylindrický dlaňový úchop. Dítě dokáže manipulovat s papírem podle zadaných pokynů. Děti dokážou vzájemně spolupracovat.
Organizační forma	Řízená činnost
Metody	Rozhovor, nácvik pohybových a pracovních dovedností, grafické a výtvarné činnosti.
Pomůcky a prostředky	Klubíčko, Barevný sněhulák (viz obrázek 3) , bílé papíry, různé zelené papíry, vystřiženy do tvaru trojúhelníku, děrovačka, plastová brčka.

Popis průběhu

S dětmi jsem se seznámila již předchozí den. Následující den jsem zvolila jako první seznamovací hru s klubíčkem. Chtěla jsem si zapamatovat jména a trochu děti poznat. Posadili jsme se s dětmi do kruhu. Já jsem měla v ruce klubíčko a sdělila jsem dětem, co se bude odehrávat. Kdo má v ruce klubíčko, ten o sobě řekne, jak se jmenuje a něco o sobě, třeba jakou má oblíbenou hračku nebo jestli má domácí zvíře. Jakmile dotyčný domluví, chytne si provázek do jedné ruky a druhou rukou pošle klubíčko dál. Po této činnosti jsem s dětmi provedla rozhovor na téma zimní počasí, zimní oblečení, zimní aktivity a zimní sporty. Snažila jsem se tak zjistit, co děti už s paní učitelkou probraly a jak moc jsou děti komunikativní. Po motivačním rozhovoru jsem dětem odrecitovala báseň, aby se s básní trochu seznámily. Následně jsem děti rozestavila tak, aby byly všechny děti přede mnou a měly kolem sebe dostatečný prostor na procvičení. Všechny děti tedy stály čelem ke mně. Začala jsme znovu, ale pomalu recitovat báseň a k básni jsem předváděla určitý pohyb.

První vločka, druhá, třetí (počítání na prstech ruky)

z nebe na zem zrovna letí. (prsty napodobují padající sníh)

Jedna vedle druhé sedá, (dřep)

volné místo ještě hledá. (otáčení hlavou)

Na strom, střechu, silnici (vztyk)

udělají čepici. (prsty dáme k sobě, dlaně od sebe, vytvoříme střechu)

Postavila jsem se s dětmi do kruhu a doprostřed jsem poházela bílé papíry. Každé dítě si vzalo do ruky jeden papír a zmačkalo ho do kuličky. Děti zmačkáním papíru vytvořily „sněhové koule“. Vytvořené „sněhové koule“ děti poházely po třídě. Pustila jsem hudbu a děti se pohybovaly volně po prostoru. Jakmile jsem hudbu ztlumila na minimum, děti musely posbírat co nejvíce „sněhových koulí“. Na konci hry jsem se dětí zeptala, co můžeme postavit ze sněhových koulí. Všechny děti odpověděly, že sněhuláka. Přišla řada na mou didaktickou pomůcku. Dětem jsem didaktickou pomůcku představila a společně jsme si ukázaly, jak s ní zacházet. Několik dětí, tak mělo příležitost pomůcku vyzkoušet. Následně jsme přešli k výtvarné činnosti. S dětmi jsme se posadily ke stolečkům. Nachystala jsem pro děti zelené trojúhelníky, každý trojúhelník měl trochu jiný odstín zelené. Nejprve jsem dětem ukázala zelený trojúhelník a zeptala jsem se, zda ví, co je to za tvar. Do toho

mi vstoupila paní učitelka a sdělila mi, že je to výborné, protože zrovna včera s dětmi poznávaly různé geometrické tvary. Děti samozřejmě tvar poznaly a přešli jsme k dalšímu kroku. Ukázala jsem dětem, jak trojúhelník poskládat do harmoniky, tak aby se části naskládaly na sebe. Uprostřed obdélníku uděláme díрку děrovačkou a dírkou protáhneme brčko. Roztáhneme papír na brčku a vznikne nám 3D strom. Kdo měl výtvarnou činnost hotovou, mohl se vrátit k pomůcce a znovu si ji sám v klidu vyzkoušet.

Reflexe

S průběhem programu na rozvoj jemné motoriky jsem byla spokojená. Děti semnou komunikovaly bez ostychu. Děti zvládaly různá cvičení bez problému a bylo vidět u nich nadšení z nových aktivit. Didaktické cíle jsem naplnila všechny. Děti si nacvičily cylindrický úchop během hry s didaktickou pomůckou. Zároveň u pomůcky probíhala spolupráce dětí. Jelikož byla pomůcka pouze jedna, zapojovalo se do hry s ní více dětí. Nakonec děti během výtvarné činnosti procvičily manipulaci s papírem. S pomůckou děti neměly problém a z počátku dodržovaly pravidla, která jsme pro pomůcku stanovila. Později si děti s pomůckou samy experimentovaly. Z mého pozorování vyplynulo, že je na sněhulákově nejvíce zaujala šála, kterou se pokoušely zavázat. Bylo to pro ně obtížnější než postavit sněhuláka.

4.5.2 Den druhý

Tabulka 6: Zimní sporty

Téma	Zimní sporty
Cíle	Rozvíjet pohybové schopnosti dětí. Upevnit správný pinzetový úchop. Procvičit různé druhy úchopů: dlaňový, symetrický, plochý pentadigitální.
Kompetence	Dítě zvládá základní pohybové dovednosti. Dítě zvládá pinzetový úchop. Dítě ovládá koordinaci oko ruka
Organizační forma	Vzdělávací centra aktivit
Metody	Nácvik pohybových a pracovních dovedností, grafické a výtvarné

	činnosti, didaktická hra.
Pomůcky a prostředky	plastové obruče, kaštiny, golfové míčky, hlubokou nádobu, Sko-kan (viz obrázek 4) , omalovánky se zimními sporty, dřevěné špejle, lepicí páska.

Popis průběhu

Děti se posadily do kruhu. Zeptala jsem se dětí, jestli si pamatují, co jsme dělali včera. Všechny děti okamžitě začaly odpovídat. Otázku jsem zvolila z toho důvodu, že ve třídě byly i děti, které včera chyběly. Především den jsme se bavili o zimě, tento den se budeme bavit o zimních sportech. Ptala jsem se dětí na různé otázky: jaké sporty můžeme dělat v zimě? Zkoušely jste některý z těchto sportů? Volně přejdeme k první hře. Po herně jsem rozložila obruče, tak aby vytvořily velký kruh. Bylo potřeba dostatečně prostoru, aby se děti mohly v kruhu pohybovat bez omezení. Všechny děti vešly do vytvořeného kruhu z obručí, chytly se za ruce a já jsem vešla do středu kruhu. Dětem jsem sdělila, co bude jejich úkolem. „Děti představte si, že jsme na obrovském zamrzlém rybníce. Ví někdo, jaký sport můžeme provést na rybníce?“ Děti jednohlasně odpověděly hokej, takže jsem se zeptala na další sport, a to už děti odpověděly bruslení. Názorně jsem předvedla, jak se děti budou po zamrzlém rybníce pohybovat. Na rybníku je však tenký led a nevíme, jak dlouho pod námi vydrží. Proto jakmile děti uslyší praskání ledu, musejí se okamžitě přemístit do obruče, aby nespady do vody. Praskání ledu, jsem vždy oznámila slovy: „dětí praská led“. Děti pokyny pochopily a hra mohla začít. V průběhu hry jsem určovala rychlost bruslení a s dětmi jsem prováděla i různé prvky z krasobruslení. Jako další aktivitu jsem zvolila roz-cvičku na protažení hlavy, ramen, paží, loktů a zápěstí:

1. cvik – mírně rozkročný stoj, ruce v bok, tvoříme s hlavou půlkruhy ze strany na stranu, bradou se lehce dotýkáme hrudníku
2. cvik – stoj spatný, ruce podél těla, zvedáme ramena do výšky a ruce máme stále volně podél těla. Ramena zvedáme obě najednou, pomalu a s výdrží 2 sekundy v horní poloze.
3. cvik – tvoříme pomocí rukou kroužky ve vzduchu, začínáme od nejmenších – zápěstím, doprava i doleva, každá strana 4 kroužky. Poté lokty to samé, a nakonec celými pažemi, opět to samé.

Po rozcvičce jsem každému dítěti rozdala kaštan nebo golfový míček. S dětmi jsme zkoušely udržet předměty nejprve na natažené levé dlaní následně na pravé. Dále jsme umístily míček nebo kaštan do obou dlaní a krouživými pohyby jsme si předmět koulely v dlaních. Po krátké masáži, jsme přešly ke hře, každé dítě se snažilo hodit míček nebo kaštan do předem připravené nádoby. Určila jsem si místo, ze kterého děti mohly házet. Nejprve byla nádoba blízko a po každém pokusu jsem umístila nádobu o kousek dál. Každé dítě mělo tři pokusy. Po házení jsme přešli k jiné aktivitě. Děti jsem rozdělila do dvou skupin a vytvořila dva slalomy z obručí. Nejprve jsem dětem ukázala, jak slalom mají projít a děti si to následně vyzkoušely. Jakmile si děti slalom prošly, seřadily se děti do zástupu. Prvním dětem v řadě jsem rozdala lžice, na které jsem umístila golfový míček. Děti měly za úkol opět projít slalom, ale tak aby jim míček neupadl ze lžice. Po sportovních aktivitách jsme přešly k didaktické pomůcce. Děti dostaly čtyři didaktické pomůcky. Všechny byly založeny na stejném principu. Děti provlékaly tkaničku nebo tenčí šňůrku brčky (viz obrázek 4). Pomůcky se lišily pouze graficky. Na každé pomůcce byl jiný obrázek s jiným sportem (hokejista, skokan na lyžích, lyžař, sánkař). Děti jsem rozdělila do 4 skupin, tak aby v každé skupině byla jedna pomůcka. Následně jsme přešly k výtvarné aktivitě. Dětem jsem rozdala omalovánky, na kterých byly postavičky z předešlých pomůcek. Děti si vymalovaly a vystříhly omalovánku. Jakmile měly děti činnost hotovou, vzaly si jednu dřevěnou špejli a přilepily ji na svou omalovánku. Dětem jsem se snažila s lepením pomáhat. Například jsem stříhala lepicí pásku nebo dětem přidržovala špejle. Vznikly loutky, které využijeme v posledním dnu naší spolupráce.

Reflexe

Téma zimní sporty děti zaujalo a zkoušely na plno všechny aktivity, které jsem pro ně připravila. Nejvíce je zaujala činnost na „zamrzlém rybníce“ děti byly aktivitou unešené a chtěly v aktivitě pokračovat. Cíle jsme naplnily všechny, děti jsou velmi pohybově nadané. Velkým přínosem byla pro mě zkušenost se vzdělávacími centry aktivit. Děti jsem rozdělila do center a samy ve skupinách pracovaly. Základem pro zvládnutí této organizační formy je jasné vysvětlení všech činností.

Didaktická pomůcka byla pro děti zajímavá, jejich zaujetí zvýšil i fakt, že každá pomůcka byla trochu odlišná. Na jedné byl znázorněn lyžař na druhé dvě děti, jak sáňkují a tak pomůcku mohly využít dvě děti na jednou. Myslím, že tahle varianta byla pro děti velice atraktivní. Pomůcky jsem vytvářela různě obtížné, protože ve třídě jsou předškolní děti,

které zvládají již náročnější úkoly. Největší problém pro děti nebylo provlékání, ale spíše vyvlékání šňůrky. Děti si z počátku myslely, že stačí zatáhnout za konec a šňůrka se bez problému dostane ven. To však byl omyl a musely šňůrku zase postupně vyvlékat. Pro některé děti to byl obtížný úkol, ale nakonec všechny děti pochopily, jak šňůrku dostat opět ven.

4.5.3 Den třetí

Tabulka 7: Moje tělo

Téma	Moje tělo
Cíle	Naučit pojmenovat části těla. Procvičit pinzetový úchop. Procvičit plochý pentadigitální úchop.
Kompetence	Dítě dokáže poznat části těla. Dítě dokáže uchopit a přemístit velmi malý předmět. Dítě dokáže modelovat z modelíny části těla.
Organizační forma	Řízená činnost
Metody	Nácvik pohybových a pracovních dovedností, grafické a výtvarné činnosti, didaktická hra.
Pomůcky a prostředky	Lidské tělo (viz obrázek 6), Vyšivaná čepice (viz obrázek 5), tvrdé bílé papíry, modelína.

Popis průběhu

S dětmi jsem opět navázala na předchozí téma o zimních sportech. Zeptala jsme se na tyto otázky: co musíme protáhnout před tím, než začneme sportovat? Když bruslíme, jakou část těla nejvíce zapojujeme? S dětmi jsem provedla pár jednoduchých úkonů, při kterých si procvičíme názvy částí těla a zároveň si tyto části i procvičíme. Děti se postavily přede mě, aby dobře viděly a měly kolem sebe dostatečný prostor. Já jsem vykonávala pohyby a podrobně jsem je popisovala a přirovnávala k činnostem, které děti dobře znají.

1) Dotkneme se ukazováčkem nosu, jako když zvoníme na zvonek

- 2) Zataháme se palcem a ukazováčkem za ucho, jako když zvoníme zvonečkem
- 3) Zakryjeme si oči nataženými dlaněmi
- 4) Pěstmi se lehce dotýkáme hrudi (jako Tarzani)
- 5) Obě dlaně přiložíme k sobě a lokty držíme v pravém úhlu
- 6) Sedneme si do tureckého sedu a nataženými dlaněmi se dotýkáme steh
- 7) Na holeních si zahrajeme na klavír
- 8) Pomalu se zvedáme, tak že vycházíme z dřepu, dlaněmi se opíráme o zem a pomalu se napřimujeme.

Po rozcvičení jsme přešly k didaktické pomůcce. Děti skládaly části lidského těla k sobě a zároveň je na hlas popisovaly. Po sestavení lidského těla, jsme si zahrály hru „Hlava, ramena, kolena, palce“ aby si děti upevnily názvy částí těla. Jako další pomůcku jsem vymyslela vyšivanou čepici. Popsaly jsme si některé zimní oblečení, které potřebujeme, aby nám nebyla zima. Děti řekly část těla a oblečení, kterou na danou část oblékáme. Nakonec jsem dětem dala čepici, kterou si mohly samy vyšít, pomocí chlupatých drátků. Následovala manuální aktivita. Přemístily jsme se ke stolečkům, aby děti měly místo pro modelování. Dětem jsem rozdala tvrdé papíry, na které si nakreslily obrys obličeje. Na každý stoleček jsem umístila dostatečné množství modelíny. Modelína byla různobarevná a tak si děti mohly vybrat svou oblíbenou barvu. Společně jsme začaly modelovat jednotlivé části obličeje. Nejprve oči, uši, nos a nakonec ústa. Děti si pak mohly libovolně vymodelovat další části.

Reflexe

Děti velice dobře znaly části těla a tak pro ně mé úkoly nebyly příliš složité. Podle mého názoru děti nejvíce zaujala poslední aktivita a to modelování obličeje. Vznikly opravdu nádherné výtvary a děti si na obličeji daly záležet. Myslím, že musím své aktivity pro příště ztížit, aby se děti posouvaly ve svém rozvoji. Cíle byly naplněny, i když děti vesměs části těla již znaly, tudíž neměly problém a části si jen zopakovaly. Výstup byl ozvláštněn tím, že jsem přinesla dvě pomůcky zároveň. Děti si tak mohly poskládat postavu a následně vyzkoušet vyšívat čepici. Tato pomůcka, by samozřejmě mohla být vytvořena pro každé dítě jednotlivě a vznikly by tak krásné prošívané čepice, které by si děti mohly odnést domů nebo vystavit v mateřské škole.

4.5.4 Den čtvrtý

Tabulka 8: Bezpečnost a hygiena

Téma	Bezpečnost a hygiena
Cíle	Nacvičit manipulaci s malými předměty. Procvičit špetkový úchop.
Kompetence	Dítě dokáže manipulovat s malými předměty. Dítě dokáže uchopit dřevěný kolík a vsunout jej do otvoru.
Organizační forma	Řízená činnost
Metody	Diskuze, předvádění, nácvik pohybových a pracovních dovedností.
Pomůcky a prostředky	kulisy z předešlých dní, loutky (lyžařka, čepice), Zdravý a ne-zdravý zub (viz obrázek 7), Ústa (viz obrázek 8 a 9).

Popis průběhu

Jako první aktivitu toho dne jsem zvolila divadlo. Využila jsem pro tvorbu kulis 3D stromy, které jsme si vytvořily první společný den. K divadlu jsem vymyslela následující příběh, do kterého jsem děti zapojovala:

„Jednou, už skoro na konci zimy, byla Anička s rodiči na horách. Zde lyžovala, sáňkovala a užívala si zimních radovánek. Jednou však napadlo opravdu hodně sněhu (děti pohazují na kousky bílého papíru). Najednou se přihnál silný vítr (všechny děti foukají směrem k divadlu). Nastala hotová fujavice. Silný vítr bral lyžařům čepice z hlavy (loutka čepice poletuje ve větru), šály i rukavice. Vše, co pochytal, chtěl si vzít s sebou, až za hory a za doly. Ale protože vše cestou neunesl, tak mu, zrovna když letěl nad lesem, upadla čepice, kterou vzal naší lyžařce Aničce. Čepice letěla mezi stromy a padala a padala, až přistála na sněhovém polštářku, tam zůstala ležet úplně sama. Anička se ji vydala hledat a svižným pluhem se rozjela mezi stromy přímo za svojí čepicí. „Už ji vidím!“ Křičela Anička, jenže jak Anička zakřičela, rozezněl se ohromný rachot (všechny děti začnou dupat do podlahy). Najednou spadla ze stromu ohromná kopa sněhu a dopadla přímo před Aničku. Anička byla zkušená lyžařka, ale taková událost ji ohromila, nestihla zastavit a najela přímo do hordy sněhu. Jenže pod tou hordou sněhu byl schovaný malinký stroměček, který

Aničce vyrazil mléčný zub. Aničce, to však vůbec nevadilo, protože na tom zubu byl kaz. Jakmile zub spatřil tatínek, okamžitě se rozhodl jednat. Přece nemůže dovolit, aby jeho dcera měla zkažené zuby. Okamžitě vzal dceru k zubaři, aby Aničce pověděl, jak se správně má starat o své zuby.“

Po divadle jsme s dětmi vedli rozhovor na téma zuby a zubař. Ptala jsem se dětí, jestli jim už někdy zub vypadl a jestli již navštívily zubního lékaře. Do rozhovoru jsem zapojila didaktickou pomůcku s názvem Zdravý a nezdravý zub. Zeptala jsem se dětí, který zub je asi zkažený. Odpověděly všechny bezchybně. Po tom jsem se zeptala, které potraviny jsou pro zuby opravdu špatné. Děti se hlásily a sdělovaly mi své odpovědi. Podrobně jsme si popsali obrázky, které byly přilepeny na víčkách od PET láhví. Děti nejprve popisovaly špatné potraviny. Pokaždé když se někdo přihlásil a odpověděl, mohl jít zašroubovat jedno víčko na zub. Takže se děti u pomůcky prostřídaly. Následně děti popisovaly prospěšné potraviny a opakovaly stejný postup. Jakmile děti úspěšně dokončily jednu pomůcku, ukázala jsem jim druhou. Didaktická pomůcka je založena na principu kolíčků. Vytvořila jsem pro děti zvětšená otevřená ústa. V ústech je několik otvorů pro kolíčky. Tyto dřevěné kolíčky znázorňují zuby, děti vkládaly kolíčky do úst, aby ústa byla plná zubů. Některé zuby jsou krásně bílé a některé černé. Navázala jsme tak na předchozí pomůcku a ptala jsme se dětí, které zuby jsou asi zdravé a které zkažené.

Reflexe

Divadlo mělo u dětí obrovský úspěch, především je bavilo, že jsem je zapojovala do děje a děti se tak podílely na tvorbě příběhu. Překvapilo mě, že některé děti nevěděly, co dělá zubař, ale možná jen nevěděly, jak to přesně vyjádřit. Cíle byly v průběhu naplněny a děti si procvičily jednotlivé úchopy. První didaktická pomůcka děti zaujala, ale paní učitelka mi sdělila, že jsou obrázky pro děti příliš malé. Proto jsem začala přemýšlet nad variantami, jak by šla pomůcka zdokonalit. Chtěla jsem, aby obrázky nepřesahovaly plochu víčka, aby děti mohly víčko bez problému zašroubovat na závit. Bohužel plocha víčka je příliš malá. Pro příště bych obstarala víčka větších rozměrů nebo bych na víčka obrázky vůbec neumístila. Druhá didaktická pomůcka byla pro děti lehká a neměly s ní velké obtíže. Více zaujala mladší děti než děti starší.

4.5.5 Den pátý

Tabulka 9: Zdravá strava

Téma	Zdravá strava
Cíle	Rozvíjet pinzetový úchop. Rozvíjet špetkový úchop.
Kompetence	Dítě dokáže uchopit kolíček na prádlo. Dítě dokáže uchopit tužku.
Organizační forma	Řízená činnost
Metody	Diskuze, grafické a výtvarné činnosti, nácvik pohybových a pracovních činností.
Pomůcky a prostředky	Kruh zdraví (viz obrázek 10) , papírové talíře, pastelky, lepidlo, barevné papírky.

Popis průběhu

S dětmi jsme se posadili do kruhu a opět si zopakovaly činnosti z minulé hodiny. Nejdůležitější pro mě bylo navázat na potraviny, které jsme společně probírali. Znovu jsme si zopakovali, které potraviny jsou pro zuby zdravé a které nezdravé. Snažila jsem se děti na základě diskuze přivést na to, že potraviny, které jsou dobré pro zuby, jsou prospěšné i pro naše tělo. S dětmi jsme tedy volně přešli na téma zdravá strava. Ihned na začátku jsem začala pracovat s didaktickou pomůckou. Pomocí didaktické pomůcky jsem chtěla u dětí procvičit pinzetový úchop, protože nás následně čekala výtvarná aktivita. Děti měly k dispozici kolíčky na prádlo, na kterých byly obrázky potravin. Nejprve jsme si všechny obrázky podrobně popsali. Děti vždy řekly název potraviny a důvod proč je pro nás zdravá. Děti rozdělily potraviny dle barvy a připínaly je na kruh. Poté rozdělily kolíčky na ovoce a zeleninu. Kolíčky, které zbyly, jsme si rozdělily na maso a mléčné výrobky. Aktivitu jsem tedy ztížila a zadala dětem úkol, aby připevnily na zelenou barvu pouze kolíčky, na kterých je zelenina. Na žlutou barvu připevňovaly ovoce, na červenou barvu maso a na modrou mléčné výrobky. Po úspěšném rozpoznání všech potravin, jsme přešli k výtvarné činnosti. Dětem jsem rozdala papírové talíře, na které si mohly nakreslit jídlo, které mají nejraději nebo se mohly inspirovat potravinami, které jsme viděly před chvílí. Jakmile děti nakresli-

ly vše, co chtěly, nalepily si talíř na barevný papír. Na papír si nakreslily vidličku, lžičku a nůž a vznikl tak talíř s krásným prostíráním.

Reflexe

Pro děti bylo obtížné rozpoznat různé potraviny. Určitě bych před použitím mé didaktické pomůcky zapracovala na vhodnějším seznámením s jednotlivými potravinami. Děti však byly bystré a nenechaly se odradit. Práce s kolíčky na prádlo je zaujala a pečlivě se snažily vyplnit mé zadané kritéria. Pro mladší děti bylo obtížné umístit kolíček na karton. Proto je důležité zařazovat tyto předměty do běžného dne dětí, aby se naučily s předměty zacházet a věděly, že je třeba vyvinout i určitou sílu, aby mohly kolíček vůbec použít. Pomocí pomůcky děti procvičily pinzetový úchop a díky kreslení i špetkový. Cíle tedy byly naplněny.

4.5.6 Den šestý

Tabulka 10: Tvořivé hraní

Téma	Tvořivé hraní
Cíle	Rozvíjet pinzetový úchop. Podpořit správný špetkový úchop. Podpořit manipulaci s malými předměty.
Kompetence	Dítě dokáže uchopit malé předměty. Dítě zvládá uchopit předmět mezi palec, ukazovák a prostředník. Dítě dokáže manipulovat s malými předměty.
Organizační forma	Skupinové vyučování
Metody	Rozhovor, nácvik pohybových a pracovních činností, didaktická hra.
Pomůcky a prostředky	divadlo, loutky vytvořené dětmi, Barevná krabice (viz obrázek 11) , všechny didaktické pomůcky.

Popis průběhu

Na poslední den v mateřské škole, jsem připravila s dětmi divadlo. Jako kulisy děti využily „les“, který vytvořily v prvním dnu projektu. Každé dítě si vyrobilo vlastní loutku. Někteří si vyrobily lyžaře, někteří sánkaře. Děti se rozdělily do skupin a vymyslely si opravdu krátkou scénku. Děti do divadla zakomponovaly většinu činností, které jsme společně vykonaly. Na konci jsme se do divadla zapojili všichni a uzavřeli naše společné chvíle. Po absolvování divadla jsem dětem představila hru na ledovou královnu. Děti se pohybovaly po prostoru, jakmile jsem se jich dotkla, musely se zastavit a „zamrznout“. Zachránit je mohlo jiné dítě, které jim podlezlo pod nohama. Rozcvička proběhla na stejnou báseň jako první den:

První vločka, druhá, třetí (počítání na prstech ruky)

z nebe na zem zrovna letí. (prsty napodobují padající sníh)

Jedna vedle druhé sedá, (dřep)

volné místo ještě hledá. (otáčení hlavou)

Na strom, střechu, silnici (vztyk)

udělají čepici. (prsty dáme k sobě, dlaně od sebe, vytvoříme střechu)

Pro děti jsem vytvořila didaktickou pomůcku, která by mohla být používána, jako užitečná pomůcka na procvičení svalů ruky. Tato pomůcka by se tak dala používat před začátkem aktivit, u kterých je důležité pořádně procvičit prsty na rukou. Pomůcku jsem dětem představila a vysvětlila, jaké úkony s ní mohou provádět. Následně jsem děti rozdělila do čtyř skupin. U každého stolečku sedělo pět dětí. Na každý stoleček jsem rozdala určitý počet didaktických pomůcek. Postupně jsem didaktické pomůcky obměňovala. Na závěr si tedy každé dítě mohlo vyzkoušet všechny didaktické pomůcky a to byl můj záměr.

Reflexe

Myslím, že závěr programu dopadl dobře. Děti byly spokojené, že si mohly všechny pomůcky ještě jednou prohlédnout. Myslím, že pomůcky splnily svůj účel a u dětí rozvíjí jemnou motoriku. Všimla jsem si, že didaktické pomůcky více zaujaly mladší děti. Více se na pomůcku doptávaly a pečlivě plnily dané pokyny. Starší děti pomůcky rychleji prohlédly a spíše zkoušely s pomůckou vlastní činnosti. Občas bylo zajímavé pozorovat, jaké další návrhy byly dětmi vymyšleny. Cíle pro závěrečný den byly naplněny.

5 EVALUACE PROJEKTU

Evaluace byla provedena ředitelkou mateřské školy, ve které byl projekt realizován. Paní ředitelka, na základě poznatků z jednotlivých výstupů, vyhotovila písemnou zpětnou vazbu. V písemné zpětné vazbě se zaměřila na předem stanovené oblasti. V první oblasti se zabývala didaktickými strategiemi. Ve druhé oblasti hodnotila vytvořené didaktické pomůcky. Na základě poskytnutého písemného dokumentu jsem vytvořila podrobnější dělení daných oblastí.

Evaluaci jsem doplnila o vlastní reflexi. Reflexi jsem prováděla po každém výstupu v mateřské škole. Mohla jsem průběžně sledovat, zda naplňuji stanovené cíle, a hodnotit celkový průběh výstupu v daném dni. Samozřejmě jsem se také zaměřila na zhodnocení praktického využití didaktické pomůcky.

5.1 Evaluace od ředitelky mateřské školy

Evaluaci od paní ředitelky jsem rozdělila do dvou oblastí, které jsem vždy doplnila o podoblasti:

1. Oblast didaktická: naplnění cíle projektu, organizační formy výstupů, použité metody a práce s kolektivem dětí
2. Didaktické pomůcky: naplněný cíl pomůcky, přiměřenost věku dětí, technické parametry a přínos pro praxi

Oblast didaktická

Paní ředitelka v dokumentu popisuje, že jsem u dětí rozvíjela jemnou motoriku inovativním způsobem. S tím souvisí jak cíle, tak i zvolené organizační formy. Základní cíl jsem splnila a dílčí cíle korespondovaly s obsahem jednotlivých výstupů. Dále se paní ředitelka zaměřila na organizační formy jednotlivých výstupů. Zmínila pestrost organizačních forem, zároveň však upozornila na správné dodržování zásad jednotlivých forem. Upozorňovala z toho důvodu, že jsem měla tendence děti příliš řídit, což v některých organizačních formách není vhodné, ale vše bylo v mezích. Zvolené metody posuzovala kladně. Pro budoucí praxi mi doporučila používat více neobvyklé metody, ale zároveň chápala, že je to pouze otázkou častějších příprav a prací s dětmi. Mou práci s dětmi hodnotila velmi kladně. Zdůraznila, že jsem rychle pochopila daná pravidla třídy a nenarušila jsem běžný chod v mateřské škole. Dále se zaměřila na mou interakci s dětmi. Oceňovala, že jsem dětem

kladla dostatečné množství otázek. Sama hojně využívá otázky ve svých výstupech a úspěšně se u dětí pokouší rozvíjet vlastní myšlení. Děti přemýšlí nad položenou otázkou a pokouší se vymyslet smysluplnou odpověď.

Didaktické pomůcky

Didaktické pomůcky naplňovaly základní cíl, tedy rozvoj jemné motoriky u dětí předškolního věku. Jednotlivé didaktické pomůcky rozvíjely různé druhy úchopů u dětí, což paní ředitelka hodnotila kladně. Některé pomůcky byly pro děti více náročné a některé méně. Doporučila lépe promyslet varianty obtížnosti jednotlivých pomůcek. Pro budoucí využívání pomůcek navrhla doplnit pomůcky alespoň o jednu variantu. Didaktická pomůcka bude mít účelnější využití a dokáže se přizpůsobit jak mladším, tak i starším dětem. Dále se zaměřila na technické parametry, především na velikost jednotlivých částí pomůcek. Některé části se paní ředitelce zdály příliš malé, což by určitě do budoucna pozměnila. Didaktické pomůcky se jí zdály zajímavé. Technické nedostatky však mohly způsobit nedostatečný zájem u dětí. Na závěr paní ředitelka ohodnotila zajímavé propojení didakticky zacílených činností s vlastnoručně vyrobenou didaktickou pomůckou, kterou se podařilo do programu nenásilně zapojit.

Tabulka 11: Evaluace od ředitelky mateřské školy

Evaluace od ředitelky mateřské školy	
Klady a zápory realizace	
+	Správně volené didaktické postupy.
+	Vytvoření vlastních didaktických pomůcek.
+	Didaktické pomůcky rozvíjely různé druhy úchopů.
-	Doplnit didaktické pomůcky o více variant.
-	Některé části didaktických pomůcek byly příliš malé.

5.2 Vlastní reflexe

Jak jsem zmínila v úvodu této kapitoly, vlastní reflexi jsem prováděla po každém výstupu. Pomáhala mi v utřídění základních cílů. Průběžně jsem obměňovala a přizpůsobovala program na základě získaných poznatků z každého dne. Jako začínající učitelka mám určité znalosti ohledně tvorby programu pro děti v mateřské škole. Bohužel mé praktické zkušenosti nejsou tak bohaté, jak bych si přála a v tomto ohledu mi velice pomohla má vlastní reflexe. Zjistila jsem, kde jsou mé slabiny a čemu se můžu pro příště vyhnout nebo na čem zapracovat. Naučila jsem se, že mohu vymyslet sebelepší program, ale jakmile přijdu před třídu dětí, může být vše jinak. Nejdůležitější je, zda se děti při programu naučí něco nového a zároveň je bude bavit.

Projekt naplnil svůj cíl a dopomohl k rozvoji jemné motoriky u dětí v předškolním věku. V průběhu projektu jsem se snažila využívat různé organizační formy a doplňovat je o vhodné metody.

Kolektiv dětí byl přátelský a rychle si na mě zvykl, i když přišlo do třídy nové dítě, neváhalo se k nám připojit. Jde vidět, že děti jsou dobře vedeny a mají sociální dovednosti na vysoké úrovni. Práce s nimi byla radostí a navzájem jsme se učili novým věcem. Programem jsem děti zaujala a dostatečně je motivovala. Jediný problém nastal při soutěžních hrách. Děti soutěžní hry nechtěly hrát, což mi řekly okamžitě, takže jsem musela program pozměnit. Děti ve věku šesti let neměly s jemnou motorikou problémy, proto jsem zařazovala do programu i těžší úkoly, aby se mohly zlepšovat. Některé pomůcky byly pro starší děti příliš snadné, proto se po rychlém splnění úkolu věnovaly dětem, které potřebovaly pomoci. Docházelo tak k zajímavé spolupráci. Mladší děti měly v oblasti jemné motoriky větší obtíže než starší děti, což je v jejich věku přirozené. Navíc, jak zmiňuji, dost často si pomáhaly navzájem, což vedlo ke zdárnému splnění všech úkolů. Například jsem vypožičovala chlapce ve věku čtyř let, kterému dělalo potíže provlékání. Chvilí jsem ho sledovala a čekala na jeho reakci. Úpěnlivě se snažil úkol zvládnout, nakonec požádal o pomoc děvče, které sedělo vedle něj. Vysvětlila mu, jak se s tkaničkou zachází a trpělivě mu popisovala všechny úkony, které provádí. Chlapec na základě její pomoci úkol splnil. Trvalo mu to déle, ale o to více se ze splněného úkolu radoval. Opravdu jsem na děti byla pyšná. Celý program i s didaktickými pomůckami, jsem se snažila přizpůsobit aktuálním tématům v mateřské škole. Myslím, že v mateřské škole je důležité pracovat s aktuálními přírodními podmínkami a logicky je využívat ve výukovém programu. Didaktickým pomůckám bych

vytkla technické nedostatky. Některé pomůcky jsem vytvářela vícekrát, protože jsem v procesu docházela na problémy, se kterými jsem nepočítala. Nicméně všechny pomůcky jsem si vytvářela sama, a jak už to u prvních pokusů bývá, nejsou dokonalé. Při tvorbě pomůcek jsem se držela základních parametrů, které by měla správná pomůcka mít. Snažila jsem se pomůcky vylepšovat tak, aby u dětí obstály. Myslím, že didaktické pomůcky splnily stanovený didaktický cíl a rozvíjely u dětí jemnou motoriku.

Tabulka 12: Vlastní reflexe

Vlastní reflexe	
Klady a zápory realizace	
+	Zapojení všech dětí do projektu.
+	Přizpůsobení projektu daným tématům v mateřské škole.
+	Vytvoření vlastních didaktických pomůcek.
-	Technické parametry některých vytvořených didaktických pomůcek.
-	Lépe promyslet různě obtížné varianty u didaktických pomůcek.

5.3 Srovnání evaluace od ředitelky a vlastní reflexe

V následující tabulce uvádím porovnání evaluace od paní ředitelky a vlastní reflexe. Při srovnávání jsem se zaměřila na klady, ale i na zápory vytvořeného projektu. Zjistila jsem, že se s paní ředitelkou shodujeme v mnoha bodech. Vidíme klady i zápory projektu velice podobně. Obě se vyjadřujeme k vytvořeným didaktickým pomůckám, které byly do projektu zapojeny. Paní ředitelka mi poskytla zajímavé poznatky ohledně technických parametrů didaktických pomůcek.

Projekt jsme společně s paní ředitelkou vyhodnotily kladně. Projekt byl promyšlený a vyskytovaly se v něm různě obtížné pohybové i manipulační aktivity. Byl tedy sestaven logicky a propojoval různé oblasti rozvoje u dětí předškolního věku. Velký přínos projektu vidíme s paní ředitelkou ve vytvořených didaktických pomůckách. Didaktické pomůcky byly do projektu zařazovány postupně a zaměřovaly se na různé oblasti jemné motoriky.

Tabulka 13: Srovnání evaluace od paní ředitelky a vlastní reflexe

Srovnání evaluace od ředitelky a vlastní reflexe		
Klady a zápory realizace	Evaluace od ředitelky	Vlastní reflexe
+	Správně volené didaktické zásady.	Pestrost volených organizačních forem a metod.
+	Propojení programu s didaktickými pomůckami.	Vytvoření vlastních didaktických pomůcek.
+	Didaktické pomůcky naplnily svůj primární účel.	Didaktické pomůcky naplnily stanovené cíle.
-	Vylepšit velikost jednotlivých částí didaktických pomůcek.	Vylepšit celkové technické parametry didaktických pomůcek.
-	Obohatit didaktické pomůcky o různé obtížnosti.	Přidat více didaktických pomůcek při práci se skupinou dětí.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Projekt byl zhotoven za účelem rozvoje jemné motoriky u dětí předškolního věku. Podle mého názoru existuje mnoho možností, jak rozvíjet jemnou motoriku. Záleží jen na učiteli, jak se k možnostem postaví. Já jsem si zvolala tvorbu projektu. V projektu se vyskytují didakticky zacílené činnosti i hry. Zároveň jsem obohatila projekt o mnou vytvořené didaktické pomůcky. Zamyslet se nad zmíněným propojením, bych doporučila každému pedagogovi. Z jednoduchého důvodu již při pouhém přemýšlení nad tvorbou vlastních didaktických pomůcek dochází u člověka k nečekaným nápadům. Tyto nápady se mohou proměnit ve skutečnost a mohou být užitečné pro další praxi. I když se to může zdát jako nelehký úkol tak z vlastní zkušenosti vím, že lze zvládnout.

Při tvoření didaktických pomůcek bych, jako první doporučovala volbu jasného didaktického cíle. Je vhodné vytvořit nástin návrhu, který je potřebný pro ucelenější představu didaktické pomůcky. Dalším krokem je volba vhodného materiálu, zde záleží k čemu je didaktická pomůcka určena. Zároveň musíme přizpůsobit velikost didaktické pomůcky věku dítěte. Při manipulaci s pomůckou může dojít k poškození, proto musíme myslet na bezpečnost dětí. Jakmile máme promyšlený návrh a vhodný materiál je nutné pomůcku sestrojít. Proto bych doporučovala volit jednoduché technické postupy. Sama jsme si několikrát vytvořila návrh, který jsem nebyla schopná sestrojít. Proto jsem musela návrh přepracovat. S čímž musíme samozřejmě počítat a uvolnit si dostatek času na sestrojení pomůcky.

Při aplikaci vytvořené didaktické pomůcky hraje určitou roli motivace. Uvádím zde svůj myšlenkový postup, který může dopomoci při navrhování podobného projektu. Nejprve jsem si zvolila téma, kterým jsem se hodlala zabývat. Na toto téma jsem si udělala myšlenkovou mapu, abych si ujasnila pojmy s ním spojené. Již při tvorbě myšlenkové mapy mě napadaly návrhy na didaktickou pomůcku. Jakmile jsem měla promyšlenou a vytvořenou didaktickou pomůcku, teprve pak jsem vymýšlela didakticky zacílené činnosti, které souvisely s daným tématem i s didaktickou pomůckou. Je to pouhé doporučení, které vychází z mé vlastní zkušenosti.

Na závěr bych doporučila alespoň občasné zařazování didaktických pomůcek či didaktických hraček do výchovně-vzdělávacího procesu. Víím, že zmíněné didaktické prostředky jsou rozličné, ovšem mohou být pro děti přínosné. Učitel si je vždy nemusí tvořit sám a tím vzniká více času na jejich smysluplné zařazení do výchovně-vzdělávacího procesu.

ZÁVĚR

Promyšlené a soustavné rozvíjení jemné motoriky v mateřských školách napomáhá dětem v běžném životě. Dítěti poskytuje pevný základ pro prvopočáteční psaní. Bakalářská práce byla zaměřena na využití didaktických prostředků v rozvoji jemné motoriky u dítěte předškolního věku.

V tématu jsem se zorientovala na základě poznatků vycházejících z historie i ze současné odborné literatury. Vymezila jsem pojem didaktický prostředek a tím jsem naplnila jeden z cílů bakalářské práce. Poskytla jsem ucelený přehled o rozdílech ve výkladu tohoto pojmu. Dále se zabývám jemnou motorikou u dětí předškolního věku. Definuji jemnou motoriku, popisuji její vývoj a uvádím přehled úchopů.

Zpracování informací mě obohatilo, přivedlo k zamyšlení a poskytlo odrazový můstek pro vytvoření projektu na rozvoj jemné motoriky. Měla jsem příležitost uchopit projekt dle svých představ. Držela jsem se školního vzdělávacího programu a třídního vzdělávacího programu, kde byla uvedena témata na dané období. Díky tomu jsem nenarušila běžný chod v mateřské škole. Zároveň jsem ověřila, že lze vytvořit didaktické pomůcky na libovolné téma, tím jsem naplnila další z mých cílů. Výsledná evaluace projektu byla pro mě značným přínosem. Na jejím základě jsem kategorizovala klady a zápory návrhu, abych se tak v budoucnu vyvarovala nedostatkům. Evaluaci mi poskytla paní ředitelka s dlouholetou praxí. Její poznatky mě motivovaly k lepšímu promyšlení didaktických pomůcek.

Doufám, že projekt bude inspirací pro současné i budoucí pedagogy, jelikož poskytuje ucelený popis didaktických pomůcek společně s náměty na činnosti. Ráda bych projekt znovu realizovala ve své budoucí pedagogické praxi a pokusila se vyvarovat předějším chybám. Během projektu jsem získala více zkušeností s tvorbou didaktických strategií a řízení výchovně-vzdělávacího procesu. Dále jsem poznala, jak je důležité zapojovat do pedagogické činnosti své vlastní návrhy, na kterých se člověk dokáže poučit a posunout tak své pedagogické schopnosti kupředu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bednářová, J., & Šmardová, V. (2015). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let* (2. vydání). Brno: Edika.
- Doležalová, J. (2016). *Rozvoj grafomotoriky v projektech* (Vydání druhé). Praha: Portál.
- Dostál, J. (2008). *Učební pomůcky a zásada názornosti*. Olomouc: Votobia.
- Dvořáková, H., Kukačková, M., Lietavcová, M., Nádvorníková, H., & Svobodová, E. (2015). *Rozvíjíme dovednosti hrubé a jemné motoriky dětí: dítě a jeho tělo* (2. vydání). Praha: Raabe.
- Janiš, K., & Ondřejová, E. (2006). *Slovník pojmů z obecné didaktiky*. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav pedagogických a psychologických věd.
- Kalhous, Z., & Obst, O. (2009). *Školní didaktika* (Vyd. 2). Praha: Portál.
- Keenan, T., Evans, S., & Crowley, K. (2016). *An introduction to child development* (3rd edition). Los Angeles: SAGE.
- Maňák, J. (1995). *Nárys didaktiky* (5. dotisk 1. vyd. [i.e. 2. vyd.]). Brno: Masarykova univerzita.
- Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido.
- Montessori, M. (2018). *Absorbující mysl: vývoj a výchova dětí od narození do šesti let*. Praha: Portál.
- Navrátilová, H., & Petřů Puhrová, B. (2018). *Máme hračku, tak co s ní?: od teorie k verifikaci v prostředí mateřské školy*. Ve Zlíně: Univerzita Tomáše Bati.
- Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.
- Otevřelová, H. (2016). *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál.
- Pecina, P., & Zormanová, L. (2009). *Metody a formy aktivní práce žáků v teorii a praxi*. Brno: Masarykova univerzita.
- Petlák, E. (c2004). *Všeobecná didaktika*. Bratislava: Iris.
- Průcha, J. (2017). *Moderní pedagogika* (Vyd. 6.). Praha: Portál.

Skalková, J. (2007). *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada.

Suchánková, E. (2014). *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál.

Šmelová, E., & Prášilová, M. (2018). *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál.

Švestková, O., Angerová, Y., Druga, R., Pfeiffer, J., & Votava, J. (2017). *Rehabilitace motoriky člověka: fyziologie a léčebné postupy*. Praha: Grada Publishing.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Vyskotová, J., & Macháčková, K. (2013). *Jemná motorika: vývoj, motorická kontrola, hodnocení a testování*. Praha: Grada.

Zlámal, J. (2009). *Didaktika profesního vzdělávání v širším pedagogickém kontextu: (monografie)*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského.

Zormanová, L. (2014). *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Schéma didaktických prostředků	15
Obrázek 2: Dělení statických úchopů	25
Obrázek 3: Barevný sněhulák	35
Obrázek 4: Skokan.....	36
Obrázek 5: Vyšívaná čepice	36
Obrázek 6: Lidské tělo	36
Obrázek 7: Zdravý a nezdravý zub	37
Obrázek 8: Ústa (se zuby).....	37
Obrázek 9: Ústa (bez zubů)	37
Obrázek 10: Kruh zdraví.....	38
Obrázek 11: Barevná krabice.....	38

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Dělení bidigitálních úchopů.....	26
Tabulka 2: Dělení pluridigitálních úchopů	26
Tabulka 3: Dělení dlaňových úchopů	27
Tabulka 4: Obsah projektu.....	34
Tabulka 5: Zima.....	39
Tabulka 6: Zimní sporty	41
Tabulka 7: Moje tělo.....	44
Tabulka 8: Bezpečnost a hygiena	46
Tabulka 9: Zdravá strava	48
Tabulka 10: Tvořivé hraní	49
Tabulka 11: Evaluace od ředitelky mateřské školy	52
Tabulka 12: Vlastní reflexe.....	54
Tabulka 13: Srovnání evaluace od paní ředitelky a vlastní reflexe	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Fotografie zachycující práci s didaktickými pomůckami

Příloha PII: Fotografie dětských výtvorů

PŘÍLOHA P I: FOTOGRAFIE ZACHYCUJÍCÍ PRÁCI S DIDAKTICKÝMI POMŮCKAMI

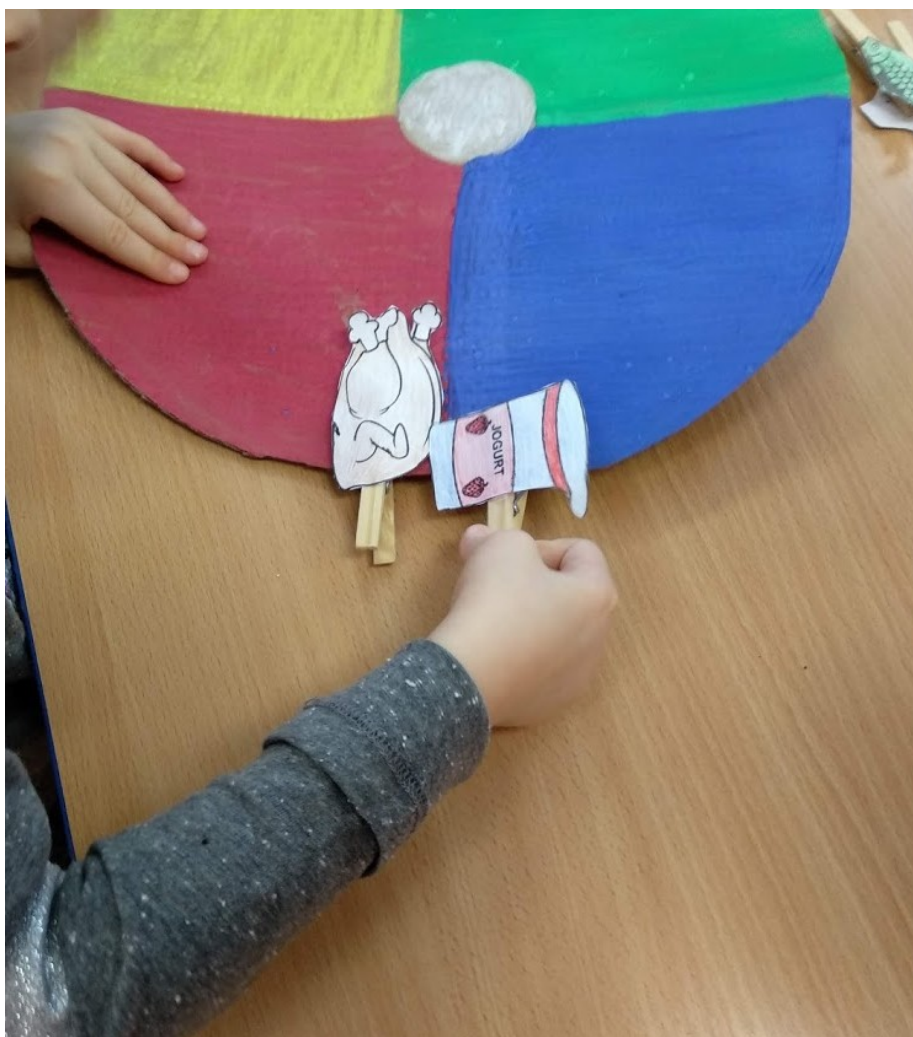

Dítě se pokouší umístit víčko PET láhve na závit.

Dítě vkládá dřevěný kolík do otvoru.
Je zde patrný pinzetový úchop.

Dítě připíná kolíček na prádlo na desku.

PŘÍLOHA P II: FOTOGRAFIE DĚTSKÝCH VÝTVORŮ

Modelování lidského obličeje z plastelíny.

Tvorba „zdravého“ talíře s prostíráním.

